

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

ПУНОЛЕТНИ У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У 2024. ГОДИНИ

Октобар, 2025. године

Садржај

ПРЕДГОВОР	4
1. ПУНОЛЕТНИ У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ – ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ	5
2. МАТЕРИЈАЛНО УГРОЖЕНИ КОРИСНИЦИ	12
3. ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	15
4. КОРИСНИЦИ ЖРТВЕ НАСИЉА	23
5. КОРИСНИЦИ БЕЗ УСЛОВА ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ И ОДГОВАРАЈУЋЕГ ПОРОДИЧНОГ СТАРАЊА	37

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АПД – Анкета о потрошњи домаћинстава

АП КиМ – Аутономна покрајина Косово и Метохија

БДП – Бруто домаћи производ

ЕУ – Европска Унија

EU-SILC - Анкета о приходима и условима живота (The Survey on Income and Living Conditions – SILC)

ЗСЗ – Закон о социјалној заштити

ЈЛС – Јединица локалне самоуправе

ЛПЛУ – Лиценцирани пружаоци локалних услуга (дневне услуге у заједници, услуге подршке за самосталан живот и услуге смештаја – прихватилишта/свратишта)

МРЗБСП – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

МУП – Министарство унутрашњих послова

НСП – Новчана социјална помоћ

ПИО – Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање

РЗС – Републички завод за статистику

РЗСЗ – Републички завод за социјалну заштиту

РС – Република Србија

СЗ – Социјална заштита

СИПРУ – Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва

ТНП – Право на помоћ и негу другог лица

УН – Уједињене нације

УТНП – Увећани додатак за помоћ и негу другог лица

ЦСР – Центар за социјални рад

ЦЗЖТЉ – Центар за заштиту жртава трговине људима

ПРЕДГОВОР

„Пунолетни у систему социјалне заштите у 2024. години“ је десети по реду извештај у којем се представљају статистички подаци о пунолетним корисницима система социјалне заштите. Циљ извештаја је да се путем статистичких података омогући увид у ефекте које постиже систем социјалне заштите. Сагледавањем потреба корисника и праћењем података о поступцима, мерама и услугама из домена социјалне заштите, омогућава се планирање и унапређење социјалне заштите, односно креирање и спровођење политика усмерених на отклањање неједнакости и последица социјалне искључености.

Извештајем се објављују статистички и административни подаци који се прикупљају из неколико извора: установе социјалне заштите – центри за социјални рад, установе за смештај, лиценцирани пружаоци локалних социјалних услуга¹, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства за бригу о породици и демографију, Републичког завода за статистику, Центра за заштиту жртава трговине људима, као и подаци које обједињује Еуростат.

Овогодишњи као и претходни извештај, има значајно мањи број података за извештајну годину, јер подаци центара за социјални рад нису објављени због недовољног квалитета и непоузданости. Последњи поуздани подаци прикупљени из свих центара за социјални рад односе се на 2022. годину.

Извештајем су приказани статистички подаци из следећих области:

1. Пунолетни у систему социјалне заштите – општи показатељи
2. Породица у кризи, породице у потреби за подршком
3. Корисници жртве насиља
4. Особе са инвалидитетом
5. Корисници без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања
6. Материјално угрожени корисници

За анализу стања, доношење одговарајућих мера и праћење њихове реализације неопходно је системско обезбеђивање статистичких показатеља и њихово унапређивање. Републички завод за социјалну заштиту посвећен је изградњи одрживог институционалног оквира за праћење система социјалне заштите, а ова публикација је допринос тој намери.

Извештај је намењен заинтересованој јавности са намером да укаже на проблеме који изискују деловање система социјалне заштите и друштва у целини, те да подстакне будућа појединачна и примењена истраживања и продубљене анализе.

У Београду, октобар 2025.

В.Д. директора
Марина Симовић

¹ Сви подаци о корисницима локалних услуга социјалне заштите односе се искључиво на кориснике услуга које су пружали лиценцирани пружаоци услуга.

1. ПУНОЛЕТНИ У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ – ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ

Систем социјалне заштите у Србији заснован је на поштовању принципа људских права садржаних у Универзалној декларацији о људским правима и у конвенцијама усвојеним под окриљем УН које артикулишу права одређених група. У складу са националном законском регулативом, а посебно са Породичним законом, Законом о социјалној заштити, Законом о финансијској подршци породици са децом и Законом о спречавању насиља у породици, систем социјалне заштите оријентисан је на остваривање минималне материјалне сигурности и независности, отклањање последица социјалне искључености и превенцију и санирање последица злостављања, занемаривања и експлоатације. Утемељење циљева система социјалне заштите налази се у Уставом Републике Србије гарантованим правима: праву на живот, опстанак и развој, праву на поштовање најбољег интереса детета, праву на једнак третман, односно недискриминацију.

Социјална заштита у Србији је дефинисана као организована друштвена делатност од јавног интереса чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености.² Сви грађани РС имају право на социјалну заштиту која се обезбеђује пружањем услуга социјалне заштите и материјалном подршком.

Циљеви социјалне заштите остварују се пружањем услуга социјалне заштите и активностима које предупређују, умањују или отклањају зависност од социјалних служби.

Корисник социјалне заштите је појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да достигне или да одржи квалитет живота.³ Такође, корисници социјалне заштите су грађани који немају довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не могу да их остваре својим радом, приходом од имовине или из других извора.

Према Закону о социјалној заштити, унутар групације пунолетних корисника разликују се три старосне категорије млади (од 18 до навршене 26 године старости), одрасли (од 26 до навршене 65 године старости) и старији (од навршене 65 године старости).

Преглед најважнијих запажања:

- Демографска слика Србије је обележена трендовима депопулације и демографског старења који су последица негативног природног прираштаја и негативног миграционог салда. Број становника у Србији се, између два последња Пописа становништва РС (Попис 2011. и 2021. године) смањио, а резултати Процене становништва РС за 2024. годину⁴ указују на наставак оваквог тренда.
- Према Попису становништва 2022. године, укупан број становника износио је 6.647.003 - 51,4% жена и 48,6% мушкараца⁵. У 2024. години укупан број

² Члан 2. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

³ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁴ У тренутку израде извештаја, коришћени су подаци процене становништва за 31.12.2024. године.

⁵ Републички завод за статистику, *Попис становништва, домаћинстава и станова. Старост и пол 2022.* (Београд: РС, 2023),

становника Србије смањено се за 3,7% у односу на број становника у 2015. години, а у односу на Попис 2011. године, просечна старост повећана је за око годину и по дана⁶ те је у 2024. години износила је 44 година, с тим што су жене у просеку старије од мушкараца за око три године - просечна старост жена је 45,4 године, а мушкараца 42,6 године. Удео пунолетног становништва у укупном броју становника РС у 2024. години је 82,6% (Графикон 1.1).

- Стопа природног прираштаја у Републици Србији износи -5,7‰ (повећана је негативна вредност за 0,3‰ у односу на вредност из 2023. године). Наведене вредности су резултат кумулираних негативних демографских ефеката током дужег периода. Од 2015. до 2024. године, број становника у Републици Србији је, само на основу природног прираштаја, смањен за 437.205⁷.
- Резултати пројекција указују да ће у периоду до 2060. године једна од најважнијих карактеристика демографског развоја Србије бити изразито стара старосна структура становништва, са мањим бројем лица млађих од 15 година и њиховим мањим уделом у укупном пројектованом становништву Србије⁸. Удео старијих био би, према свим пројекционим варијантама, у 2060. години знатно већи него почетне 2010. године, а кретао би се у интервалу од 23,6% (варијанта високог фертилитета) до 31,8% (варијанта ниског фертилитета). Такође, резултати пројекција указују да ће се нарочито интензивно одвијати старење старијих, тј. повећање удела старијих од 80 или више година.
- Старење становништва и раст броја издржаваних лица у односу на број лица радног узраста заједнички је проблем за земље ЕУ и Србију. Смањење броја становника само по себи не мора да представља проблем, али када се дешава истовремено са старењем становништва као што је случај у Србији, може да угрози квалитет живота⁹, пре свега кроз немогућност државе да задовољи потребе зависног становништва¹⁰. У периоду 2015 - 2060. у просеку ће у земљама ЕУ стопа укупне зависности порасти са 53 на 78, док се очекује да ће у Србији порасти са 54 на 86. Очекује се да ће стопа зависности старијег становништва у ЕУ порасти са 29 на 52, а у Србији са 30 на 57¹¹.
- У систему социјалне заштите, десетогодишњи тренд раста броја корисника социјалне заштите на евиденцији ЦСР (уз истовремено континуирано смањење броја становника Републике Србије) је прекинут 2018. године. У 2022. години укупан број корисника на евиденцији ЦСР је износио 707.188. У односу на 2013. годину укупан број корисника је у 2022. години већи за 8%, док је у односу на 2018.

приступљено 1. октобра 2024. (у даљем тексту: Попис 2022).

⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234003.pdf>

⁷ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=17029>

⁸ Што се тиче прогностичке варијанте, њено остварење би у 2060. години резултирало са 653 хиљаде младих до 15 година и њиховим уделом у укупном становништву од свега 13,3%. У поређењу са бројем старих 65 или више година, младих би било више него двоструко мање, а вредност индекса старења би достигла 229 индексних поена, или готово двоструко више него 2010. године.

⁹ <https://mons.rs/demografske-promene-u-eu-i-srbiji-ocekivani-trendovi-i-njihove-posledice>

¹⁰ Стопа зависности и стопа зависности старог становништва показују колико се мења структура становништва у посматраном периоду, тј. колико зависних лица „иде“ на 100 лица радног узраста која „издржавају“ зависна лица кроз плаћање пореза и доприноса.

¹¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00198/default/table?lang=en>

годину када је забележен највећи број корисника, смањен за 6,2 % (Графикон 1.2).

- У 2022. години 9,3% пунолетног становништва РС¹² је на евиденцији ЦСР, тј. користи услуге система социјалне заштите и тај удео се у последњих десет година континуирано повећава (Графикон 1.3).
- У дистрибуцији корисника СЗ према областима РС уочавају се значајнија одступања од просека: највећи проценат пунолетних корисника СЗ у укупном пунолетном становништву области, као и највеће одступање од републичког просека је у Поморавској области где је 14,7% становништва на евиденцији ЦСР (Графикон 1.4). Затим следе Јужнобанатска област са 13,9, Нишавска са 13,8% и Пиротска са 13,3%. Највеће одступање од просека у обрнутом смеру је у Колубарској области где најмање, односно 4,9%, становништва користи услуге СЗ, док је у Граду Београду тај удео 5,9%.
- Према старосној структури пунолетних корисника СЗ у 2022. години, у односу на укупан број пунолетних корисника, доминирају одрасли корисници са уделом од 62,1%, старији чине 25,9%, а најмањи је удео младих и износи 12,1%. Највиши пораст у десетогодишњем периоду је у категорији старијих корисника за 40,7%, док је број одраслих корисника порастао за 7,7%. Број корисника у категорији младих је на истом нивоу као и 2013. године (Графикон 1.5).
- У односу на полну структуру пунолетних корисника, у свим старосним категоријама има више жена: удео жена код младих је 51%, одраслих 53,3%, док је удео жена у категорији старијих корисника 58,7% (Графикон 1.6).
- У 2024. години стопа ризика од сиромаштва износила је 19,7% и у односу на 2023. годину нижа је за 0,2 процентна поена. Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености износила је 24,3%, и у односу на 2023. годину нижа је за 2,9 п. п¹³. Посматрано према старости, лица стара 65 и више година била су највише изложена ризику од сиромаштва – 23,6%, као и лица старости од 55 до 64 године – 22,7%. Најнижу стопу ризика од сиромаштва имала су лица старости од 25 до 54 године – 16,4%.¹⁴
- Према типу домаћинства, највишу стопу ризика од сиромаштва имала су једночлана домаћинства која чине лица стара 65 и више година – 36,9%, а најнижу стопу ризика од сиромаштва имала су домаћинства која чине три или више одраслих особа – 11,8%.¹⁵
- Стопа ризика од сиромаштва према најчешћем статусу у активности, за лица стара 18 и више година, показује да је 50,8% незапослених лица било изложено ризику од сиромаштва. Самозапослена лица имала су већу стопу ризика од сиромаштва од лица запослених код послодавца, 12,7% у односу на 4,8%. За пензионере ова стопа износила је 21,1%.¹⁶

¹² Просек се односи на РС без АП КиМ – за КиМ није могуће израчунати дистрибуцију према областима јер РЗС не ради процене становништва за КиМ. За израчунавање су коришћени подаци о процени становништва за 01.06.2021. годину

¹³ Стопа ризика од сиромаштва представља проценат лица чији је расположиви еквивалентни приход нижи од прага ризика од сиромаштва, који је у 2024. износио 35.606 динара просечно месечно за једночлано домаћинство.

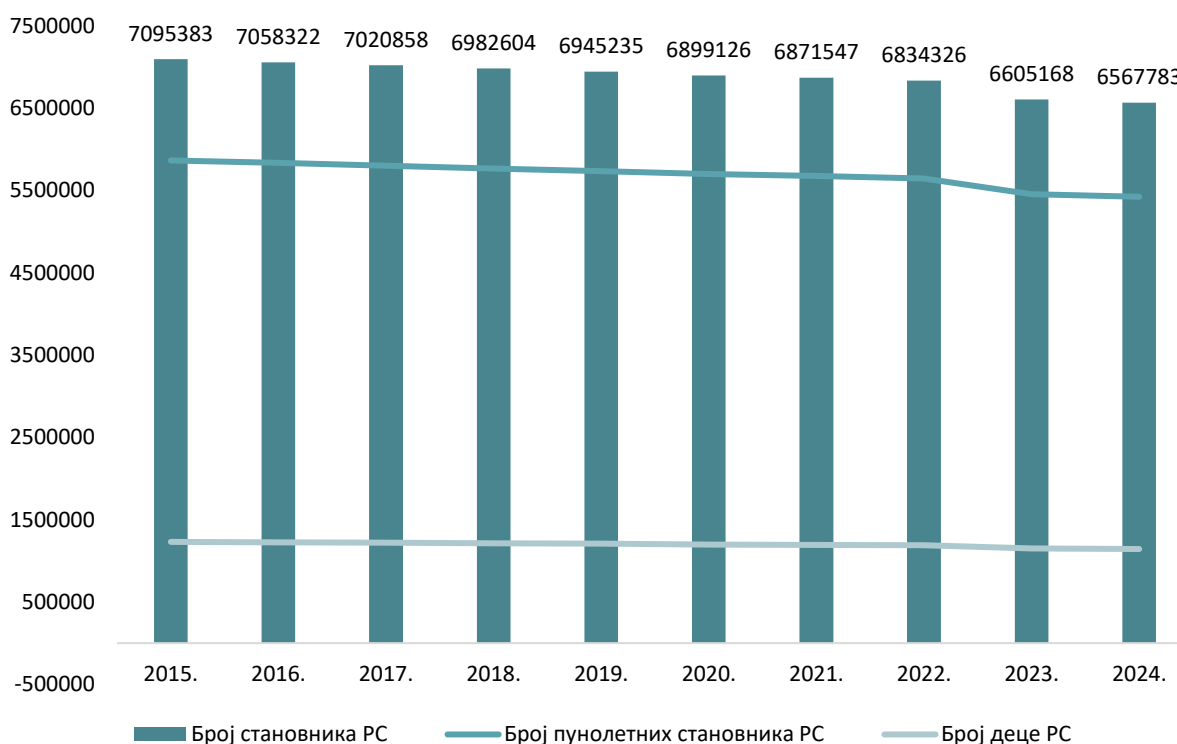
¹⁴ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=17006&a=01&s=0102?s=0102>

¹⁵ Исто

¹⁶ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=17006&a=01&s=0102?s=0102>

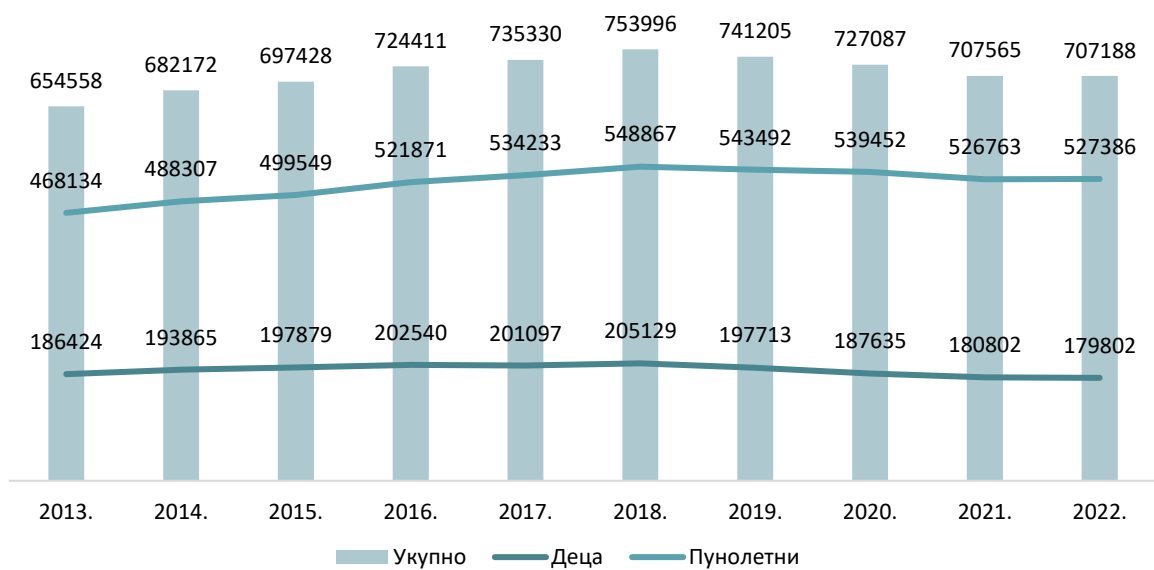
- Континуирано највише пунолетних корисника на евиденцији ЦСР припада корисничкој групи материјално угрожених, који у ЦСР остварују право на новчану социјалну помоћ и друге врсте материјалне помоћи (Табела 1.2). Проценат ове корисничке групе у односу на друге у 2022. години износи 56,3%. Од осталих категорија пунолетних корисника 12,5% чине пунолетне особе са инвалидитетом, док је удео свих осталих корисничких група мањи од 10% појединачно. Целокупна структура корисника према корисничким групама не показује значајна одступања у односу на претходне годину.
- Процеси старења становништва РС, континуирано висока заступљеност материјално угрожених корисника у систему СЗ и повећавање коефицијента зависности између радно активне и неактивне популације, имају значајне импликације на систем СЗ. На ширем друштвеном плану демографски процеси и економска ситуација доприносе радикалним променама у свим аспектима живота и отварају питања како ће се социјална заштита и друштво у целини, на адекватан и одржив начин, прилагодити изазовима које ови процеси отварају.

Графикон 1.1 – Становништво Републике Србије, 2015 - 2024.

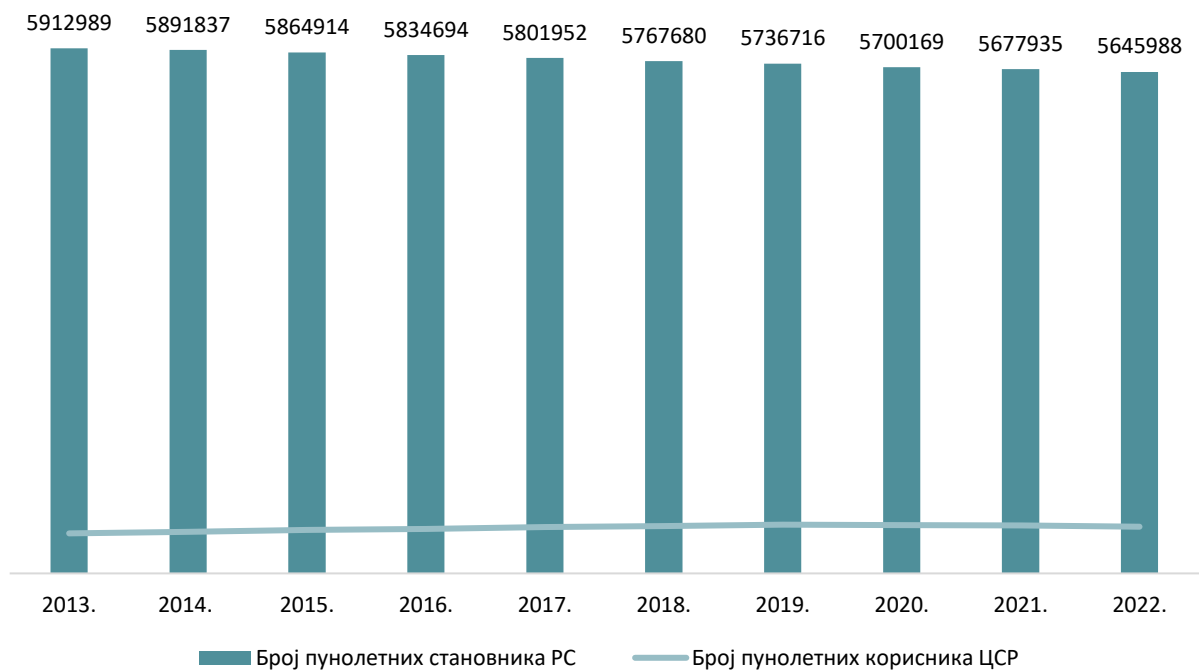
Извор: РЗС: Процене становништва РС

Графикон 1.2 – Корисници на евиденцији ЦСР, 2013 - 2022.

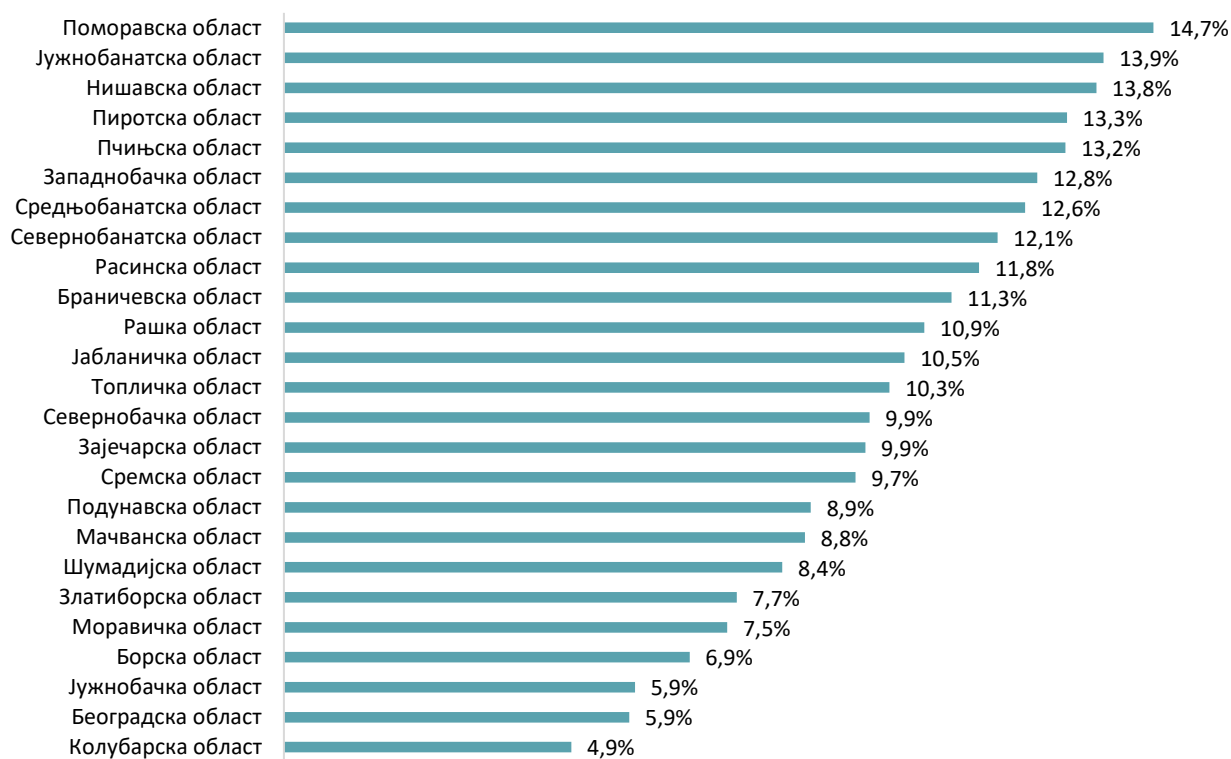
Извор: Извештаји ЦСР

Графикон 1.3 – Пунолетно становништво РС и пунолетни корисници на евиденцији ЦСР, 2013 - 2022.

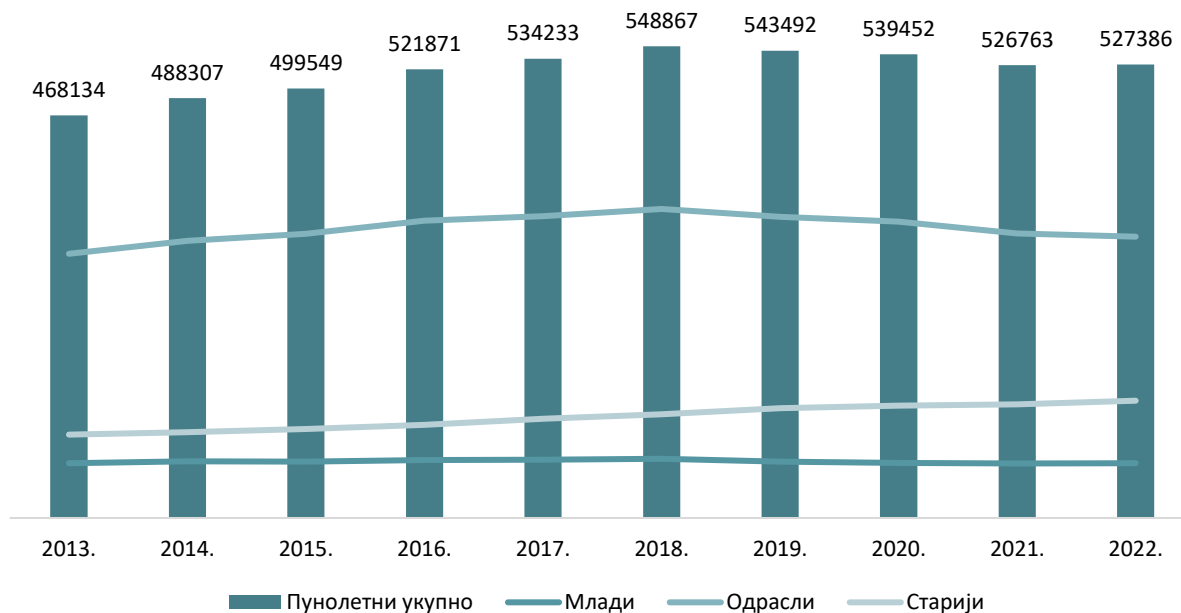
Извор: РЗС: Процене становништва РС, Извештаји ЦСР

Графикон 1.4 – Удео пунолетних корисника у општој популацији пунолетних у РС, 2022.

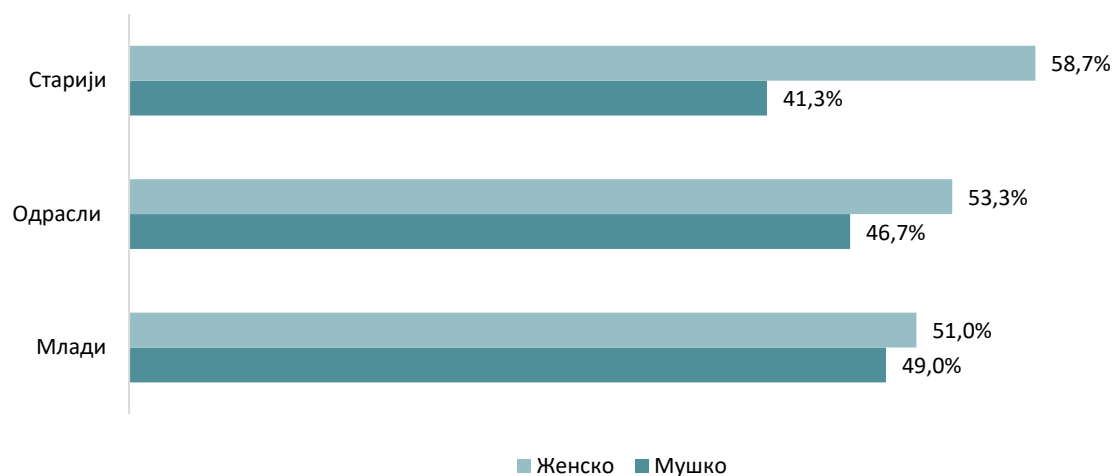
Извор: РЗС: Процене становништва РС, Извештаји ЦСР

Графикон 1.5 – Пунолетни корисници на евиденцији ЦСР према старости, 2013 – 2022.

Извор: РЗС: Извештаји ЦСР

Графикон 1.6 – Пунолетни корисници на евиденцији ЦСР према старости и полу, 2022.

Извор: Извештаји ЦСР

Табела 1.1 – Стопе ризика од сиромаштва, 2020 – 2024.

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Стопа ризика од сиромаштва, %	22.4	21.4	20.2	19.9	19.7
Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености, %	31.0	28.9	29.0	27.2	24.3
Праг ризика од сиромаштва (месечни просек), РСД	21.680	23.638	25.960	29.100	35.606

Извор: РЗС

Табела 1.2 – Удео корисничких група пунолетних у укупном броју пунолетних корисника на евиденцији ЦСР, 2022. (%)

Корисничке групе	Удео у укупном броју пунолетних корисника
Материјално угрожене особе	56,3%
Особе са инвалидитетом	12,5%
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	7,3%
Особе које имају потребе за смештајем - домски или породични смештај	7,0%
Особе под старатељством - сви пунолетни корисници под старатељством: и у породици и на смештају	5,5%
Особе које се споре око вршења родитељског права	4,3%
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	3,3%
Бескућници	0,3%
Страни држављани и лица без држављанства у потреби за социјалном заштитом	0,1%
Жртве трговине људима	0,01%

Извор: Извештаји ЦСР

2. МАТЕРИЈАЛНО УГРОЖЕНИ КОРИСНИЦИ

Корисник права или услуга социјалне заштите је појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да достигне или да одржи квалитет живота или нема довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не може да их оствари својим радом, приходом од имовине или из других извора¹⁷.

Право на новчану социјалну помоћ припада појединцу, односно породици, који својим радом, приходима од имовине или из других извора остварују приход мањи од износа новчане социјалне помоћи утврђеног Законом о социјалној заштити¹⁸. Породицом, у смислу остваривања права на новчану социјалну помоћ, сматрају се супружници и ванбрачни партнери, деца и сродници у правој линији без обзира на степен сродства, као и сродници у побочној линији до другог степена сродства под условом да живе у заједничком домаћинству, а чланом породице сматра се и дете које не живи у породици, а налази се на школовању - до краја рока прописаног за школовање, а најкасније до навршене 26. године живота и супружник без обзира где фактички живи. Чланом породице не сматра се извршилац насиља у породици, односно његови приходи и имовина не утичу на право жртава насиља у породици да остваре новчану социјалну помоћ, ако испуњавају друге услове прописане овим законом.

Право на новчану социјалну помоћ може остварити појединац, односно породица под условом да¹⁹:

- нема других непокретности, осим стамбеног простора који одговара потребама појединца, односно породице и земљишта у површини до 0,5 хектара,
- појединац, односно члан породице није продао или поклонио непокретну имовину или се одрекао права на наслеђивање непокретне имовине или ако је протекао период у којем би, од тржишне вредности непокретне имовине коју је продао, поклонио или се одрекао права на наслеђивање, могао обезбеђивати помоћ у смислу овог закона;
- појединац, односно члан породице не поседује покретну имовину чијим коришћењем или отуђењем, без угрожавања основних животних потреба, може да обезбеди средства у висини шестоструког износа новчане социјалне помоћи која би му била утврђена по овом закону у моменту подношења захтева за новчану социјалну помоћ;
- појединац, односно члан породице није закључио уговор о доживотном издржавању.

Право на новчану социјалну помоћ може остварити и појединац који није способан за рад, односно породица чији сви чланови нису способни за рад, ако поред стамбеног простора који одговара потребама породице имају земљиште у површини до једног хектара. Изузетно, право на новчану социјалну помоћ може остварити појединац, односно породица који не испуњава услове из става 1 тачка 1) и става 2 овог члана ако центру за социјални рад да сагласност за упис хипотеке на своје непокретности ради обезбеђења намирења потраживања у висини валоризованог износа исплаћене новчане социјалне помоћи.

Право на новчану социјалну помоћ може остварити радно способан појединац, односно члан породице²⁰:

¹⁷ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹⁸ Члан 81. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹⁹ Члан 82. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁰ Члан 83. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

- *ако се налази на школовању или оспособљавању за рад у смислу овог закона или се води на евиденцији незапослених лица;*
- *ако није одбио понуђено запослење, радно ангажовање на привременим, повременим или сезонским пословима, стручно оспособљавање, преквалификацију, доквалификацију или основно образовање;*
- *ако му радни однос није престао његовом вољом, његовом сагласношћу или његовом кривицом, због дисциплинске или кривичне одговорности, осим ако је од престанка радног односа протекло годину дана или ако је по престанку радног односа наступила неспособност за рад;*
- *ако се сам стара о свом детету са сметњама у развоју тако да не може да буде радно ангажован.*

Ако породица не испуњава услове за остваривање права на новчану социјалну помоћ због тога што њен члан не испуњава услове из става 1. овог члана, право на новчану социјалну помоћ признаје се само њеном члану који није способан за рад, под условима утврђеним законом.

Право на увећану новчану социјалну помоћ остварује: појединац који није способан за рад, односно породица чији су сви чланови нису способни за рад и једнородитељска породица.

Износ новчане социјалне помоћи одређује се према скали²¹. Породица која има више од шест чланова има право на новчану социјалну помоћ за шест чланова²². Увећана новчана социјална помоћ утврђује се тако што се припадајући износ новчане социјалне помоћи за појединца, односно породицу увећава за 20%²³.

Једнократна помоћ је помоћ која се обезбеђује лицу које се изненада или тренутно нађе у стању социјалне потребе, као и лицу које се упућује на домски или породични смештај, а које нема средстава да обезбеди одећу, обућу и трошкове превоза неопходне за реализацију смештаја. Једнократна помоћ може бити новчана или у натури²⁴. Ближе услове и начин остваривања и висину једнократне помоћи прописује јединица локалне самоуправе.²⁵

Преглед најважнијих запажања:

- Високо учешће социо-материјално угрожених корисника на евиденцији ЦСР у укупном броју пунолетних корисника ЦСР у складу са налазима истраживања о сиромаштву EU-SILC: у 2024. години стопа ризика од сиромаштва износила је 19,7, док је стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености износила је 24,3. Подаци значајно одступају од ЕУ, где је у 2024. години 16,2% становништва било у ризику од сиромаштва, а 21,0% у ризику од сиромаштва или социјалне искључености.
- Према статусу радне активности у 2024. години највећу стопу ризика од сиромаштва бележе незапослена лица са стопом изнад 50,8. Група „остали неактивни“, која обухвата домаћице, студенте, особе са инвалидитетом и друге који нису у радном односу нити пензији, има ризик од 32,3%, док се код пензионера бележи умерен ризик 21,1%. Најнижу стопу ризика од сиромаштва бележе запослени код послодавца

²¹ 1) за појединца, односно носиоца права у породици - у висини основице 1; 2) за сваку наредну одраслу особу у породици - од висине основице 0,5; 3) за дете до 18 година - од висине основице 0,3.

²² Члан 88. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²³ Члан 90. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

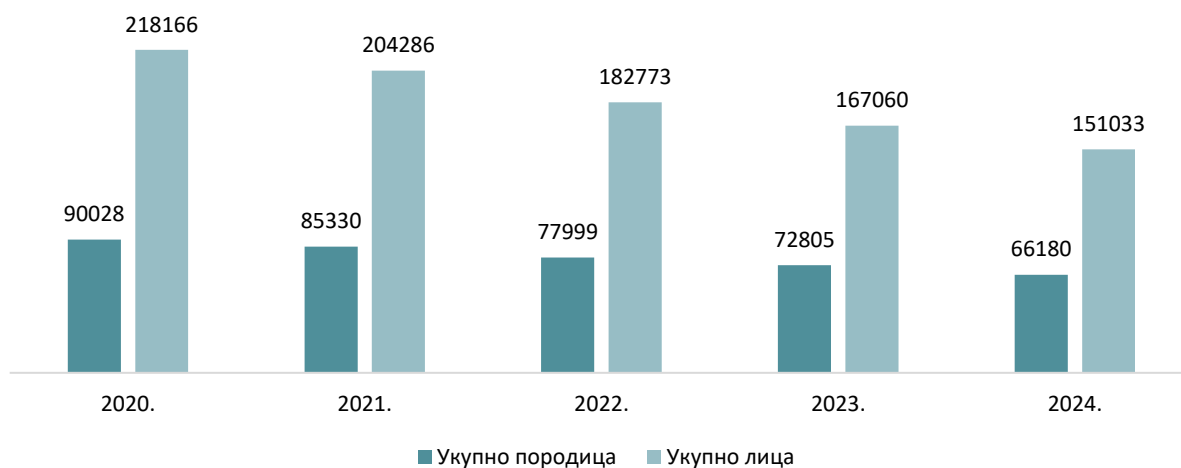
²⁴ Члан 110. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁵ Закон о социјалној заштити, члан 110.

(4,8), док су samozапослена лица у ризику 12,7%

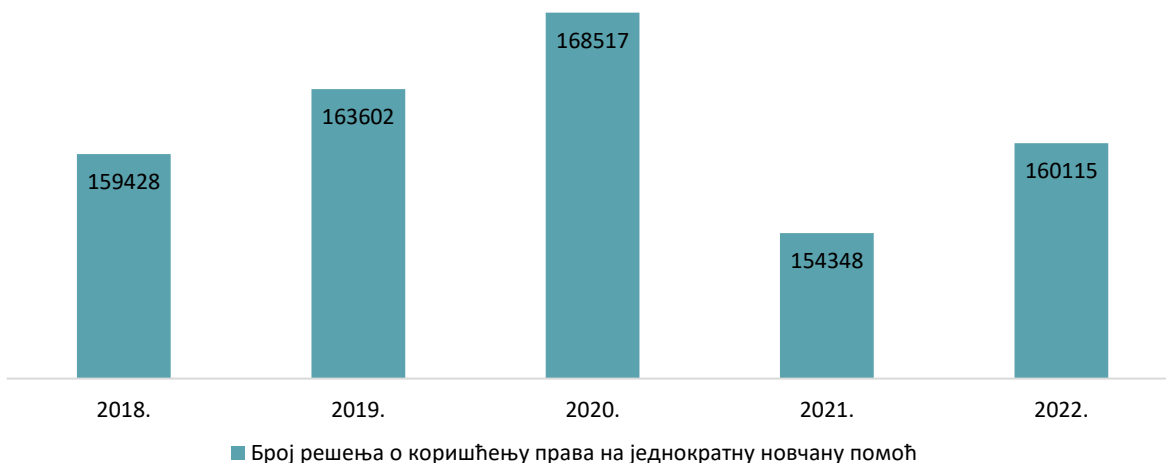
- У 2024. години право на новчану социјалну помоћ користило је укупно 151.033 корисника, односно 66.180 породица (Графикон 2.1). И у 2024. години наставља се тренд смањења броја корисника НСП, и то за 9,6% у односу на 2023. години, иако је стопа од ризика од сиромаштва у популацији пунолетних у истом периоду смањена за само 0,2%.
- У 2022. години ЦСР је донео 160.115 решења којима се признаје право на једнократну новчану помоћ, што је за 3,7% мање у односу на 2021. годину (Графикон 2.2).

Графикон 2.1 – Породице које остварују право на НСП и број лица у породицама, 2020 – 2024.

Извор података: РЗС, ДевИнфо база

Графикон 2.2 – Број решења ЦСР о признавању права на једнократну новчану помоћ, 2018 – 2022.

Извор: МРЗБС

3. ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Особе са инвалидитетом су корисници услуга социјалне заштите ако имају телесне, интелектуалне, сензорне или менталне тешкоће или тешкоће у комуникацији и када се услед друштвених и других препрека сусрећу са функционалним ограничењима у једној или више области живота²⁶.

Сагледавање положаја и потреба особа са инвалидитетом у систему социјалне заштите отежано је непостојањем општеприхваћене дефиниције, неуједначеним критеријумима у различитим системима и неадекватном евиденцијом као последицом ових недостатака.

Систем социјалне заштите особама за инвалидитетом обезбеђује различита права и услуге. На основу постојеће евиденције о особама са инвалидитетом унутар система социјалне заштите, извештајем ће бити приказане особе са инвалидитетом које **остварују следећа права и услуге:**

- додатак за туђу негу и помоћ, увећани додатак за туђу негу
- услуге смештаја (домски смештај, породични смештај, смештај у прихваталиште и предах смештај)
- дневне услуге у заједници (дневни боравак, помоћ у кући, лични пратилац)
- услуге подршке за самосталан живот (становање уз подршку, персонална асистенција).

Право на додатак за помоћ и негу другог лица има лице којем је због телесног или сензорног оштећења, интелектуалних потешкоћа или промена у здравственом стању неопходна помоћ и нега другог лица да би задовољило своје основне животне потребе²⁷. **Право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица** има лице за које је, на основу прописа о пензијском и инвалидском осигурању, утврђено да има телесно оштећење од 100% по једном основу или да има органски трајни поремећај неуролошког и психичког типа и лице које има више оштећења, с тим да ниво оштећења износи по 70% и више процената по најмање два основа²⁸.

Право на помоћ за оспособљавање за рад обухвата подршку у образовању и оспособљавању за рад и признаје се деци и младима са сметњама у развоју и одраслим особама са инвалидитетом које се, према психо-физичким способностима и годинама живота, могу оспособити за одређени рад, а то право не могу да осваре по другом правном основу²⁹.

Услуге социјалне заштите

Услуге домског смештаја пунолетним особама са инвалидитетом може пружати **установа социјалне заштите**, односно **пужалац услуга социјалне заштите** који је добио **лиценцу** за пружање тих услуга. Смештајем у дом се кориснику обезбеђује становање и задовољење основних животних потреба и здравствена заштита. **Породичним смештајем** одраслим и старијим особама омогућава се одржавање или побољшање квалитета живота³⁰.

Дневне услуге у заједници су услуге које подржавају боравак корисника у породици и непосредном

²⁶ Члан 41. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁷ Члан 92. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁸ Члан 91. и 92. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

²⁹ Члан 108. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

³⁰ Члан 48. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

окружењу:

- **Услуге дневног борава** доступне су одраслима са телесним инвалидитетом и интелектуалним тешкоћама, који имају потребу за дневном негом, надзором и подршком у одржању и развијању потенцијала, као одраслим и старим лицима којима је потребна дневна нега и надзор³¹.
- **Услуга помоћи у кући** доступна је деци, одраслима и старијима, који имају ограничења физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора, при чему је породична подршка недовољна или није расположива³².
- **Услуге подршке за самосталан живот** пружају се појединцу да би се његове могућности за задовољење основних потреба изједначиле с могућностима осталих чланова друштва:
- **Услуга становања уз подршку** дуготрајно је доступна особама са физичким инвалидитетом, интелектуалним или менталним тешкоћама, са навршених 15 година. Становањем уз подршку обезбеђује се одговарајући смештај, стручна помоћ и подршка за што потпуније осамостаљивање и укључивање корисника у заједницу³³.
- **Услуга персоналне асистенције** доступна је пунолетним лицима са инвалидитетом са процењеним I или II степеном подршке, која остварују право на увећани додатак за туђу негу и помоћ, имају способности за самостално доношење одлука, радно су ангажована или активно укључена у рад различитих удружења грађана, спортских друштава и других облика друштвеног ангажмана, односно укључена су у образовни програм³⁴.

Преглед најважнијих запажања:

- У 2022. години на евиденцији ЦСР било је укупно 65.805 пунолетних корисника са инвалидитетом, што је 6,2% више него 2021. године. Удео особа са инвалидитетом у укупном броју корисника на евиденцији ЦСР у 2022. години је 12,5% (Графикон 3.1).
- У старосној структури пунолетних корисника са инвалидитетом на евиденцији ЦСР одрасли чине 48,7%. Удео старијих корисника са инвалидитетом је 43,5%, а најмањи је удео младих са 7,9%. У полној структури већи је удео корисника мушког пола код младих и одраслих корисника, док је у категорији старијих значајно више жена са инвалидитетом са уделом од 61,3% (Графикон 3.2).
- Према врсти инвалидитета на евиденцији ЦСР у 2022. години доминирају корисници са телесним инвалидитетом са 48%, док је најмањи удео корисника са сензорним 5,3% и первазивним сметњама 1,1% (Графикон 3.3).
- У 2024. години 11.377 пунолетних корисника са инвалидитетом је користило право

³¹ Члан 68. и 69. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

³² Члан 73. и 74. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

³³ Члан 89. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

³⁴ Члан 99. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

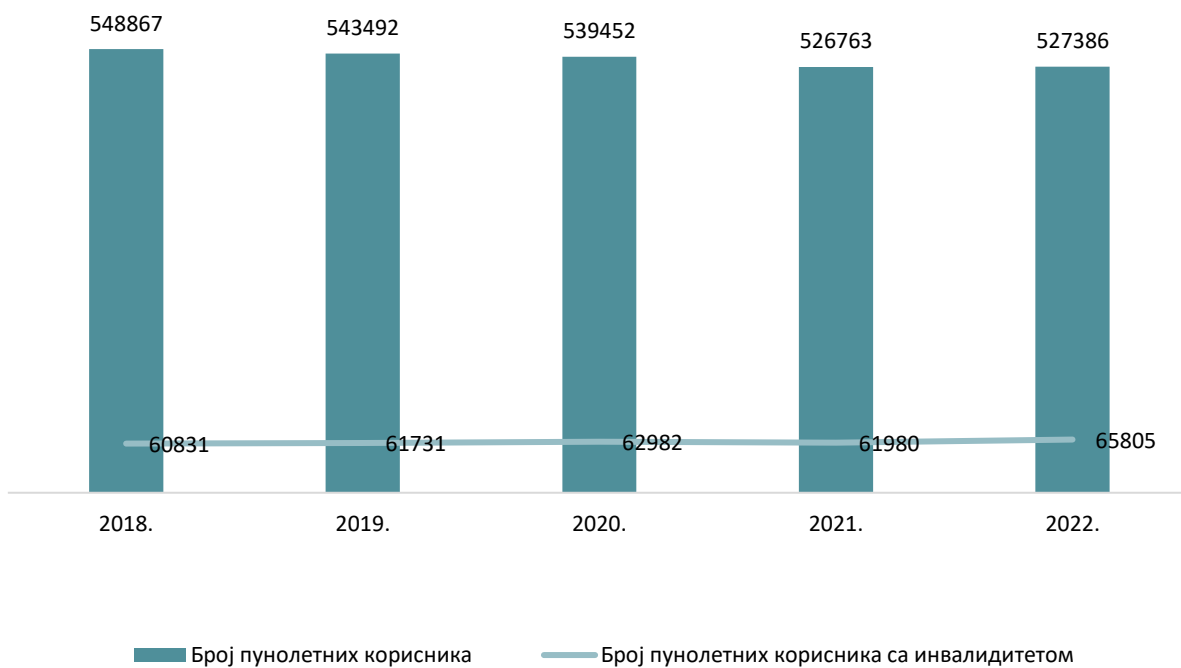
на основни додатак за помоћ и негу другог лица, што је на нивоу петогодишњег просека³⁵. Посматрано у односу на старосну структуру највећи број корисника припада категорији одраслих са уделом од 45,9% у укупном броју, затим старијих 42,4%, док је младих корисника 11,7%. Међутим, у протеклих пет година забележен је тренд повећања броја младих корисника за 15,5% и смањење броја старијих корисника основног додатка за туђу негу за 13,8% у односу (Графикон 3.4).

- Увећани додатак за помоћ и негу другог лица у 2024. години је користило 35.745³⁶ корисника, што је за 2,3% више него претходне године.
- Према подацима установа за смештај, на дан 31.12.2024. услуге домског смештаја је користило укупно 18.369 пунолетних особа са инвалидитетом, од чега је 71,2% смештено у установе за одрасле и старије, 21,6% у установе специјализоване за смештај одраслих са инвалидитетом, а 6,7% у установе за смештај деце и младих (Графикон 3.5).
- У популацији пунолетних корисника са инвалидитетом на домском смештају, на дан 31.12.2024. године доминирају корисници са вишеструким сметњама (27,1%) и менталним тешкоћама са 26,5%. (Графикон 3.6). Посматрано у петогодишњем периоду број корисника са интелектуалним тешкоћама увећао се за 57% док се број корисника са телесним инвалидитетом увећао за 36,2%.
- Број пунолетних особа са инвалидитетом који су користили услуге дневног боравака у 2024. години је 1.480 и у односу на 2020. годину повећан је за 10,9%. Међу корисницима доминирају одрасли са 70,4% (Графикон 3.7).
- Услугу помоћи у кући у 2024. години користило је 11.441 пунолетних са инвалидитетом. У старосној структури доминирају старији корисници са 90,2%, затим одрасли корисници са 9,5%, док је удео младих износи само 0,3% (Графикон 3.8). У односу на 2023. годину, број корисника смањен је за 3,7%.
- У 2024. години услугу персоналног асистента је користило 446 пунолетних корисника. Број корисника у односу на 2023. годину је повећан за 23,9% (Графикон 3.9). У старосној структури доминирају одрасли корисници са 73,8%, док је удео младих 14,3% и старијих 11,9%.
- У 2024. години услугу становање уз подршку за особе са инвалидитетом користило је укупно 25 корисника што је за 24,2% мање у односу на 2020. годину. Услугу доминантно користе одрасли корисници са уделом од 96% (Графикон 3.10).

³⁵ Према подацима Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

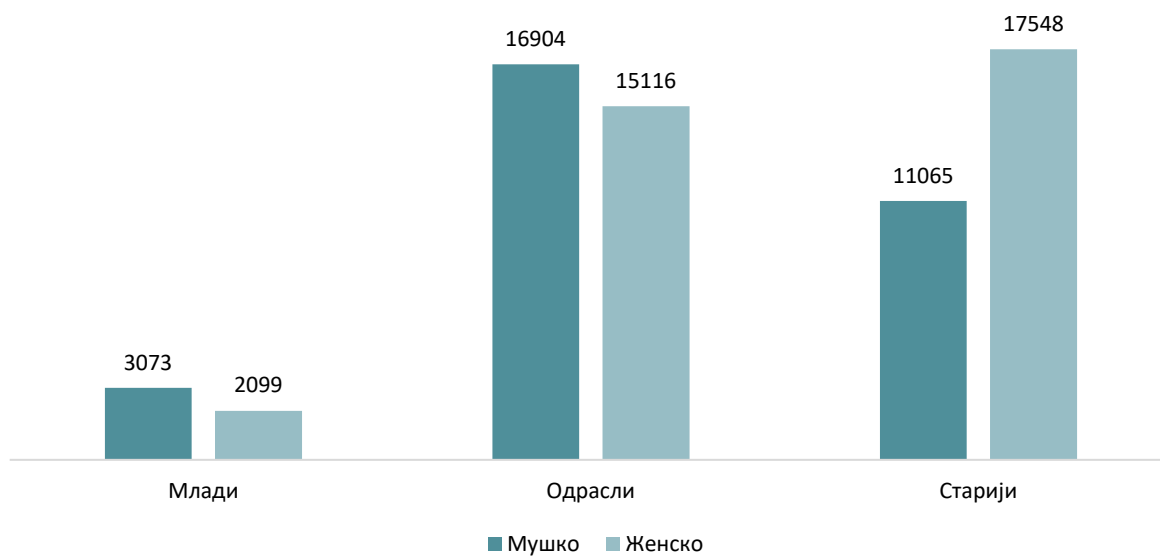
³⁶ Податак се односи на укупан број корисника. У тренутку израде извештаја РЗСЗ не располаже подацима о узрасној структури корисника увећаног додатка за помоћ и негу другог лица.

Графикон 3.1 – Пунолетне особе са инвалидитетом на евиденцији ЦСР, 2018 – 2022.

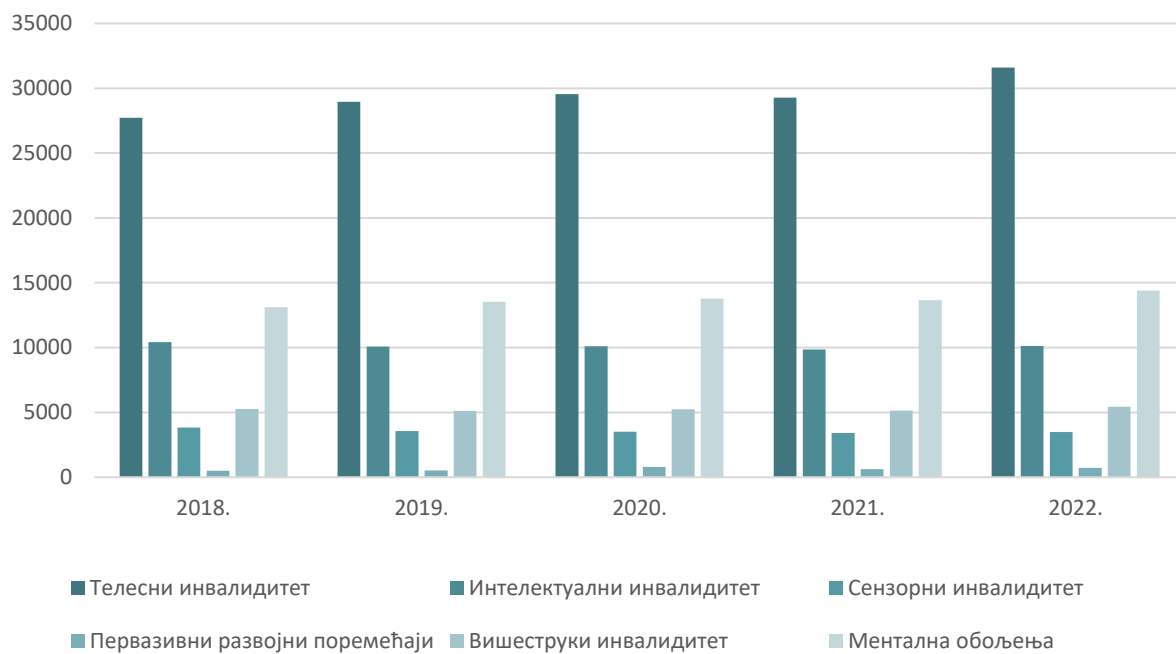
Извор: Извештаји ЦСР

Графикон 3.2 – Пунолетне особе са инвалидитетом на евиденцији ЦСР према старости и полу, 2022.

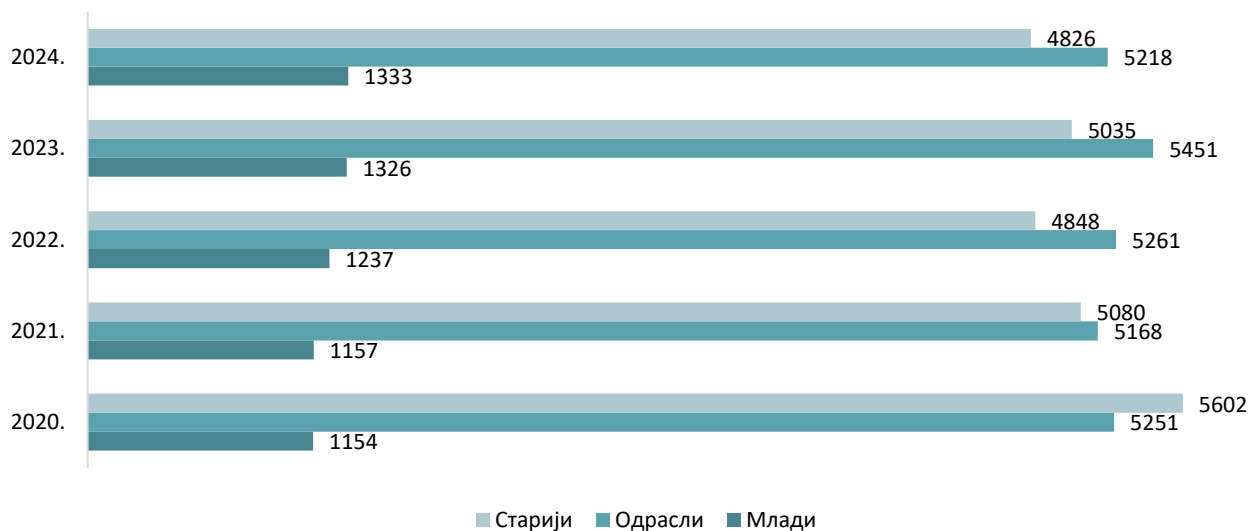
Извор: Извештај ЦСР

Графикон 3.3 – Пунолетне особе са инвалидитетом на евиденцији ЦСР према врсти инвалидитета, 2018 - 2022.

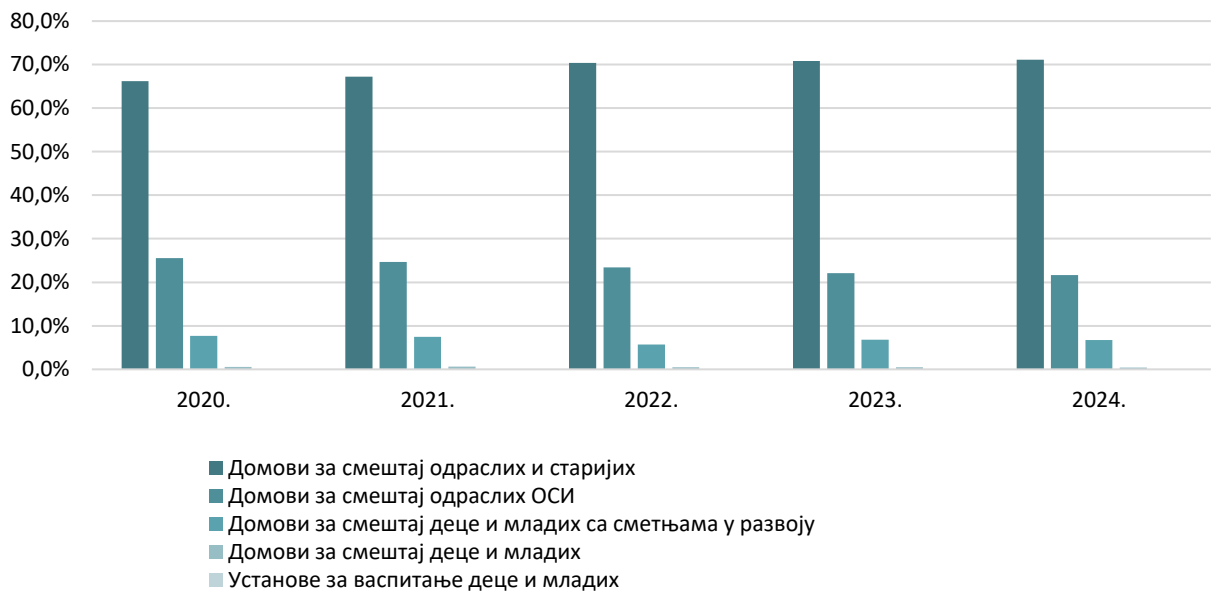
Извор: Извештаји ЦСР

Графикон 3.4 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници основног додатка за помоћ и негу другог лица према старости, 2020 - 2024.

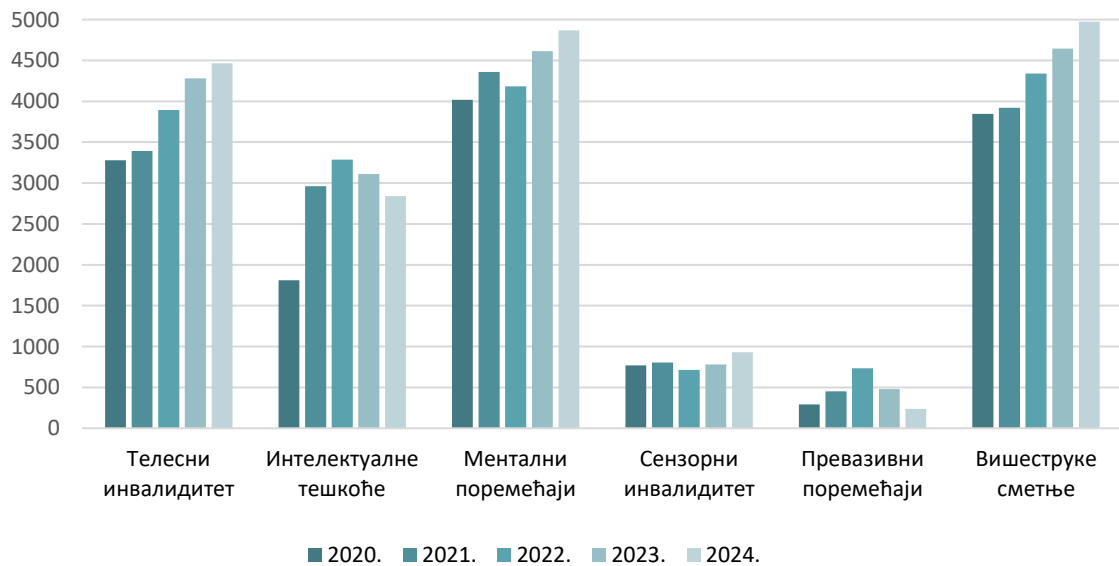
Извор: МРЗБСП

Графикон 3.5 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници домског смештаја према врсти установе за смештај, 2020 - 2024. (%)

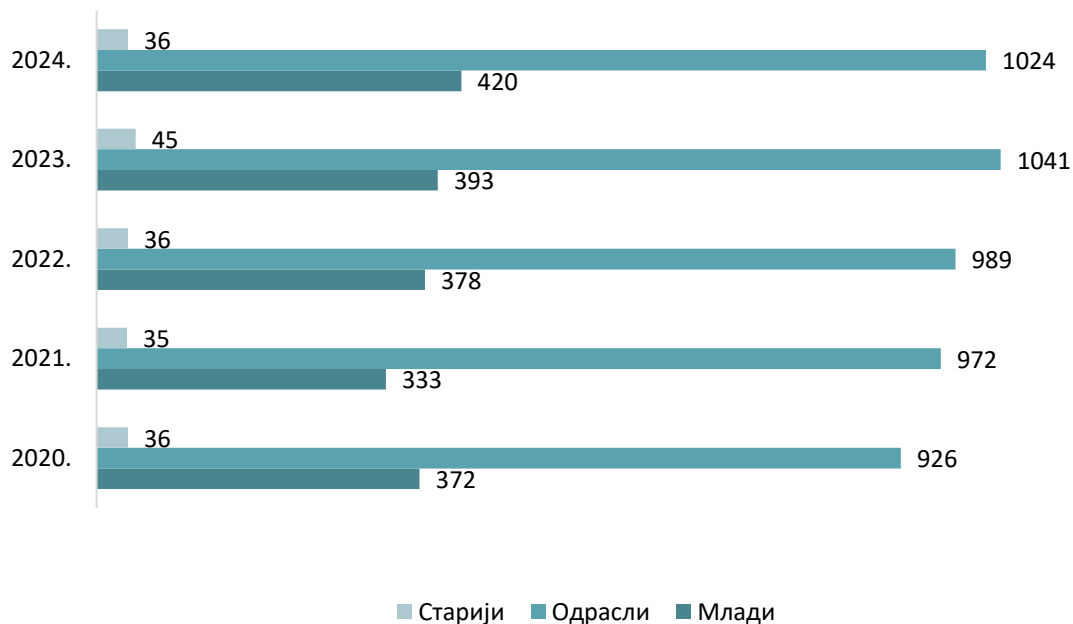
Извор: Извештаји установа за смештај у систему социјалне заштите

Графикон 3.6 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници домског смештаја према врсти инвалидитета, 2020 - 2024.

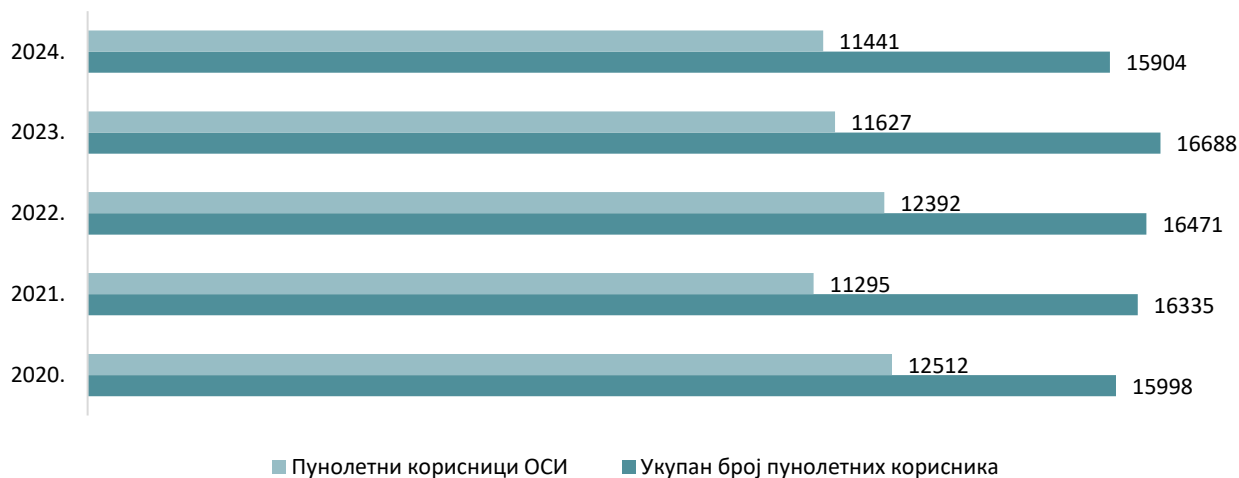
Извор: Извештаји установа за смештај у систему социјалне заштите

Графикон 3.7 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници услуге дневни боравак према старости, 2020– 2024.

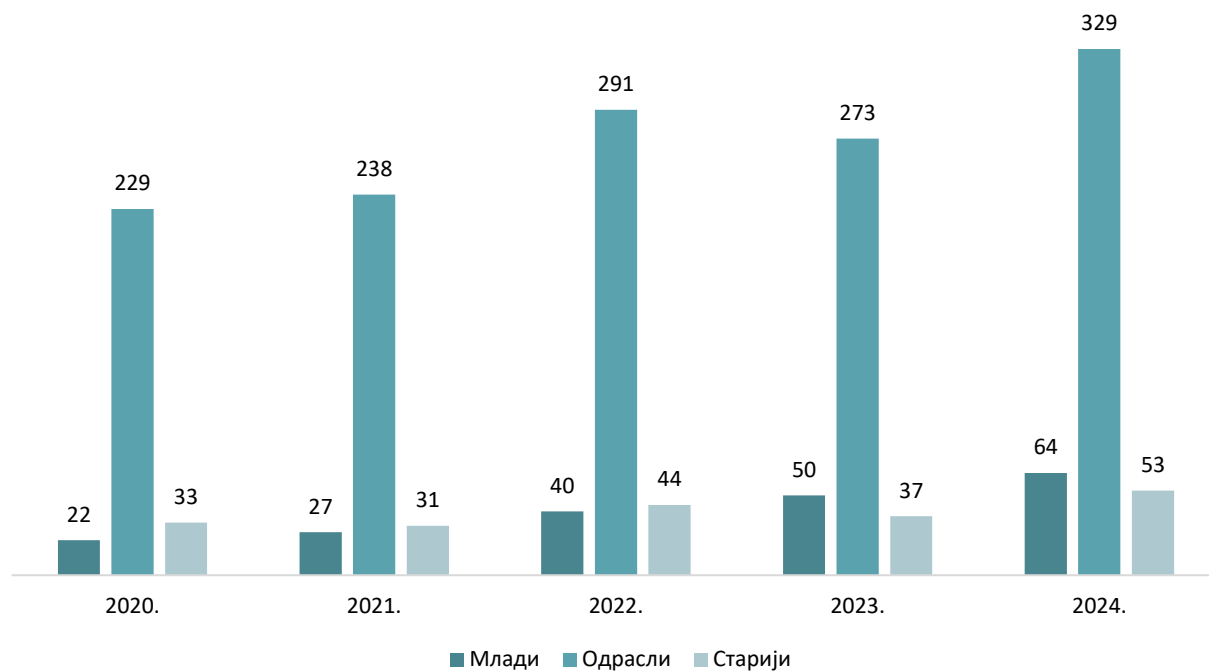
Извор: Извештаји ЛПЛУ

Графикон 3.8 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници услуге помоћи у кући према старости, 2020 – 2024.

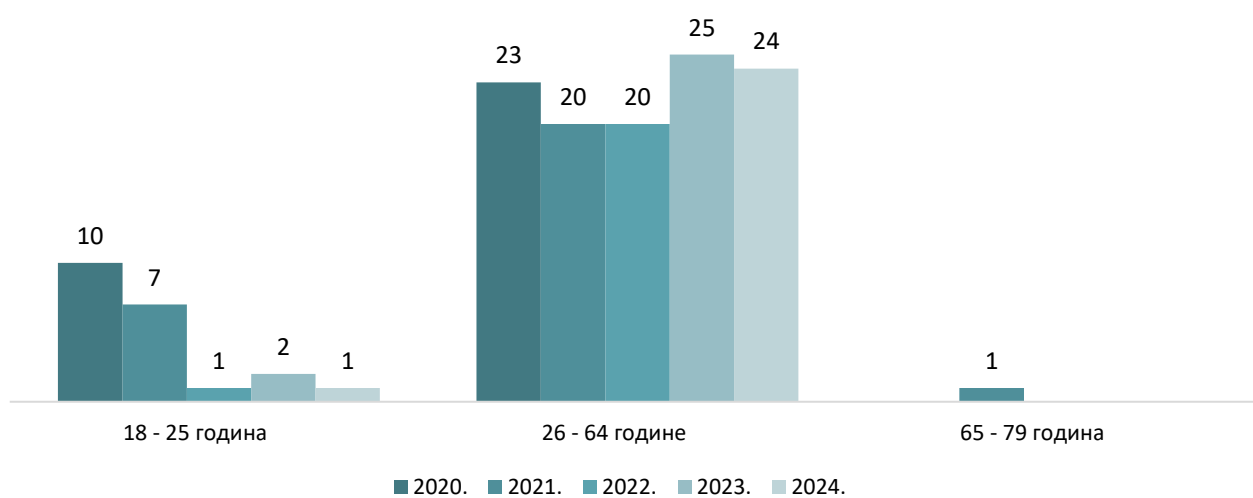
Извор: Извештаји ЛПЛУ

Графикон 3.9 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници услуге персоналне асистенције према старости, 2020- 2024.

Извор: Извештаји ЛПЛУ

Графикон 3.10 – Пунолетне особе са инвалидитетом корисници услуге становање уз подршку према старости, 2020 - 2024.

Извор: Извештаји ЛПЛУ

4. КОРИСНИЦИ ЖРТВЕ НАСИЉА

Насиље у породици

Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. Насиље у породици је уређено Законом о социјалној заштити, Породичним законом, Законом о спречавању насиља у породици, а одређено је и као кривично дело и регулисано Кривичним закоником³⁷.

Под насиљем у породици Породични закон³⁸ подразумева: наношење или покушај наношења телесне повреде; изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; присиљавање на сексуални однос; навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима; вређање и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

Према Породичном закону, насиље у породици испољава се у различитим облицима:

- **Физичко насиље:** коришћење делова тела или оружја ради претње, казне, доминирања, контролисања или повређивања друге особе. Врши се на различите начине и различитим средствима, а за последицу може имати лаку или тешку телесну повреду. Оно обухвата: батине, повреде оштрим и тупим предметима, ударање, шутирање, давлeње, бацање, наношење опекотина, гађање разним предметима, ломљење било ког дела тела, итд.
- **Психичко насиље:** састоји се у озбиљној претњи да ће се напасти живот или тело члана породице. Претња изазива осећање угрожене сигурности. Психичко насиље се односи такође и на застрашивање, константно критиковање, потцењивање, различите оптужбе, емоционално уцењивање, стварање несигурности код жртве, вербално злостављање, узнемиравање, малтретирање, итд.
- **Сексуално насиље:** свака повреда полне слободе и морала, деградирања и понижавања на сексуалној основи, присиљавања на сексуални однос и силовање. Оно представља коришћење присилних сексуалних радњи којима се доминира, манипулише, прети и повређује друга особа.
- **Економско насиље:** одузимање новца и вредних ствари, контролисање зараде и примања, забрана члану да располаже својим и заједничким приходима, забрана члану да се запосли и оствари сопствене приходе, одузимање средстава за рад, наметање обавезе сталног подношења детаљних извештаја о трошењу новца и др.

Услуге из система социјалне заштите намењене жртвама насиља:

Улога центра за социјални рад у случајевима насиља у породици вишесложна је и огледа се пре свега у процени ризика и потреба корисника како би се утврдили ризици и потребе жртава породичног насиља. На основу процене ЦСР, уз партиципацију жртве насиља, доноси индивидуални план заштите корисника који укључује мере и услуге:

- Пружање материјалне, правне или стручно саветодавне подшке жртви насиља у

³⁷ "Службени гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - исправка, 107/05 - исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19

³⁸ Члан 197. Породичног закона („Сл. гласник РС“ бр. 8/2005, 72/2011 - др. закони 6/2015)

- ЦСР;
- Покретање поступака пред судом;
- Кривична пријава;
- Издавање жртве насиља из породице на безбедан смештај;
- Упућивање жртве насиља на услуге других одговарајућих установа.

Услуге **смештаја у прихваталиште**³⁹ пружају се најдуже у трајању до шест месеци младима и одраслима жртвама насиља у породици, злостављања или занемаривања; младим и одраслим жртвама трговине људима; младима који се налазе у скитњи, без пратње и у различитим кризним ситуацијама којима је потребан привремени смештај и процена потреба ради упућивања на коришћење других услуга.

Услуге **СОС телефона за жене са искуством насиља**⁴⁰ (национална СОС линија за жене – жртве родно заснованог насиља) је бесплатна телефонска СОС линија која покрива територију целе земље и оперативна је 24 часа 365 дана у години, ради пружања помоћи, консултација и подршке у поверљивој форми и уз поштовање анонимности жена са искуством родно заснованог насиља.

Услуга **становања уз подршку** је доступна најдуже годину дана жртвама трговине људима са навршених 15 година живота.

Преглед најважнијих запажања:

- У 2022. години у ЦСР је евидентирано 38.896 пријава насиља у породици, што је за 5,2% више у односу на 2021. годину. У претходних десет година присутан је тренд пораста броја пријава насиља, који је најизраженији у периоду од 2013. до 2018. године. Удео пријава насиља над пунолетним корисницима у укупном броју пријава насиља расте од 2013. године, када је износио 60,8%, до 2022. године када је износио 78,1%. Укупан број пријава насиља које се односе на пунолетне кориснике у 2022. години је 30.365. (Графикон 4.1). У односу на старосну структуру пунолетних корисника, највећи број пријава насиља се односи на одрасле кориснике 71%, док се значајно мањи односи на младе 13,6% и старије 15,4% (Графикон 4.2).
- У односу на врсту насиља, физичко и психичко насиље доминирају у последњих десет година, а у 2022. години њихов удео је 50,3% и 47,4% респективно. Удео економског и сексуалног насиља је знатно мањи: удео економског насиља износи 1,7%, а сексуалног 0,6% (Графикон 4.3). Посебно је видљиво доминирање пријава над одраслим корисницима у броју пријава психичког и физичког насиља.
- У 2022. години, удео пријава насиља над женама је значајно већи : код младих 73,2%, код одраслих 73,8% и код старијих 63,8% пријава насиља се односи на жене (Графикон 4.4). Иако пријаве насиља над женама доминирају у десетогодишњем

³⁹ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018.)

⁴⁰ у складу са Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга СОС телефона за жене са искуством насиља, („Службени гласник РС“, бр. 93/2015)

периоду, истовремено је забележено и повећање пријава насиља над пунолетним мушкарцима са 17,8% на 27,8%.

- У 2022. години пријављено је 15.272 пунолетних жртава психичког насиља што представља повећање од 6% у односу на 2021. годину (Графикон 4.5). Удео пријава психичког насиља над пунолетним женама у укупном броју пријава у 2022. износи 72% (Графикон 4.6).
- Број пријава физичког насиља над пунолетнима у 2022. години износи 14.407, што представља повећање од 9% у односу на 2021. годину (Графикон 4.7), а удео пријава физичког насиља над женама је 72,3% (Графикон 4.8).
- У 2022. години евидентирано 503 пријава за економско насиље над пунолетнима, што је 10% мање него 2021. године. Број пријава насиља у десетогодишњем тренду варира, при чему је највећи број пријава забележен 2017. године (Графикон 4.9). У односу на старосну и полну структуру корисника, у 2022. години највећи број пријава односи се на одрасле кориснице (Графикон 4.10).
- У 2022. години евидентирано је 183 пријава за сексуално насиље над пунолетнима, што је за 7,6% мање него 2021. године (Графикон 4.11). Жене су чешће жртве сексуалног насиља у свим старосним категоријама, а у 2022. години удео пријава у којима је жена жртва сексуалног насиља у односу на све пунолетне жртве сексуалног насиља износи 86,3% (Графикон 4.12).
- У 2022. години ЦСР је предузео укупно 28.245 поступака у циљу заштите пунолетних жртава насиља у породици од којих се 77,6% односи на материјалну, правну или стручно саветодавну подршку. Пружање материјалне, правне или стручно саветодавне подршке је најприсутнији вид подршке жртвама насиља у ЦСР у последњих пет година. (Графикон 4.13). У складу са највећим бројем пријава насиља над одраслим корисницима, у 2022. години за ту категорију корисника је ЦСР предузимао и највећи број поступака у циљу заштите (Графикон 4.14).
- Укупан број изречених мера заштите за пунолетне жртве насиља у породици у 2022. години износио је 4.827, што је за 20% мање мера у односу на претходну годину. Најзаступљеније мере су забрана даљег узнемиравања члана породице са уделом од 39,9% и забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености са уделом од 30,5% (Графикон 4.15).
- У 2024. години је 172 пунолетних корисника користило услуге смештаја у прихватилиште за жртве насиља.⁴¹ У старосној структури пунолетних корисника доминирају одрасли са 76,7%. Током 2024. године ову услугу користио је један мушкарац. (Графикон 4.16).
- Укупан број позива СОС телефона за жене жртве насиља у 2024. години износио

⁴¹ Приказани подаци се односе само на кориснике који су користили услуге лиценцираних пружалаца услуге прихватилиште. У 2021. години шест прихватилишта за жртве насиља је поседовало лиценцу.

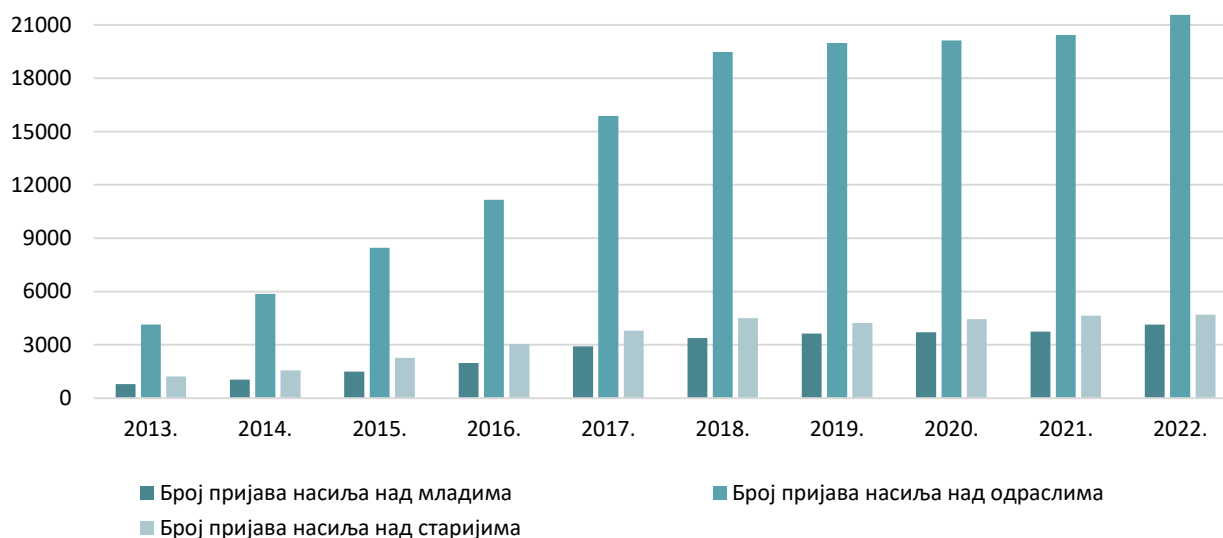
је 11.161⁴², а укупан број пунолетних корисника је 2.237, што је повећање од 11,6% у односу на 2023. годину. У укупном броју пунолетних корисника, доминирају жене старости од 26 до 64 година са уделом од 81,9%, док је најмањи удео жена старости преко 65 година који износи 6,2% (Графикон 4.17).

Графикон 4.1 – Пријаве насиља у породици и партнерским односима на евиденцији ЦСР, 2013 – 2022.

Извор: Извештаји о раду ЦСР

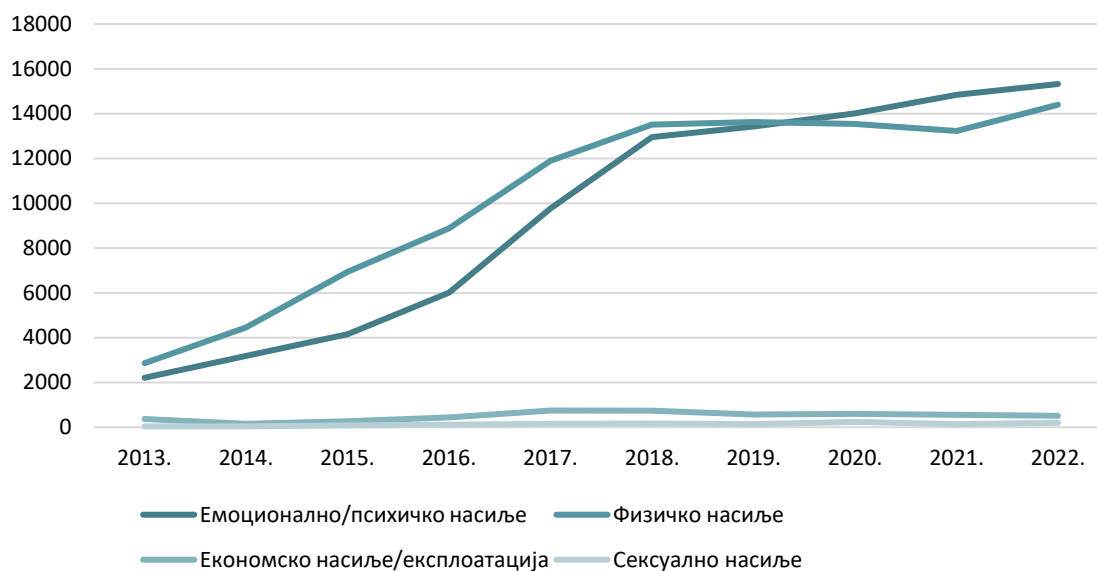
Графикон 4.2 – Пријаве насиља над пунолетним корисницима према старосној структури, 2013 – 2022.

Извор: Извештаји о раду ЦСР

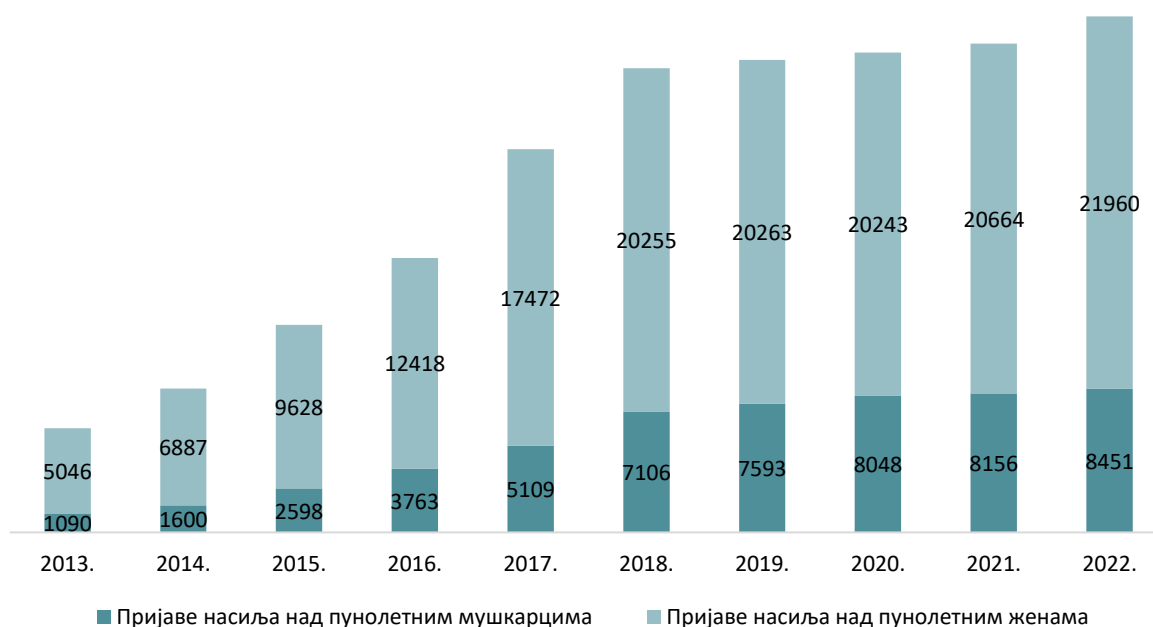
⁴² Приказани подаци се односе само на кориснике који су користили услуге лиценцираних пружалаца услуге СОС телефона.

Графикон 4.3 – Пријаве насиља над пунолетним корисницима према врсти насиља, 2013 – 2022.

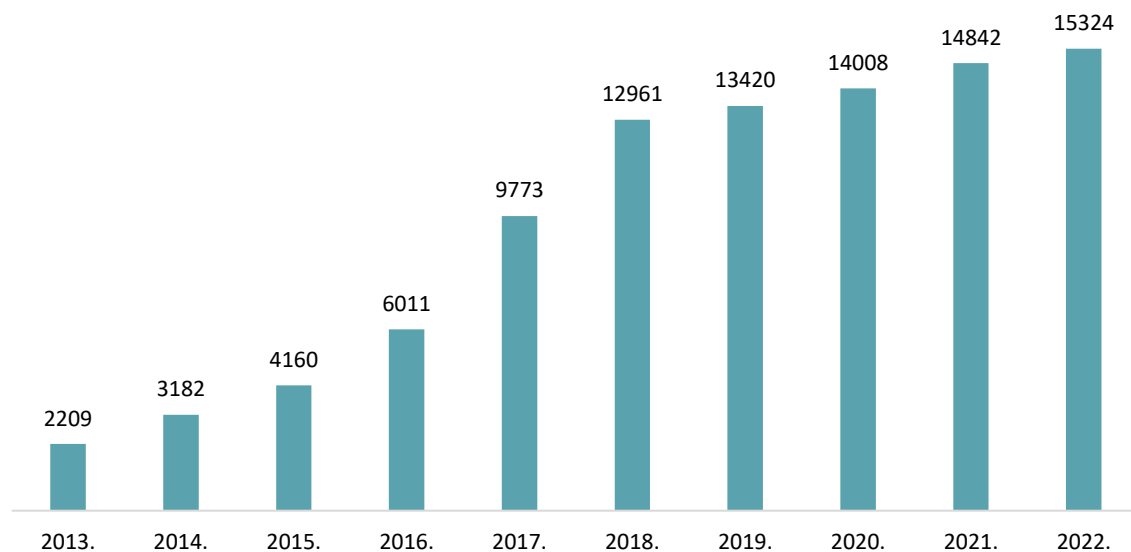
Извор: Извештаји ЦСР

Графикон 4.4 – Пријаве насиља над пунолетним корисницима према полу, 2013 – 2022.

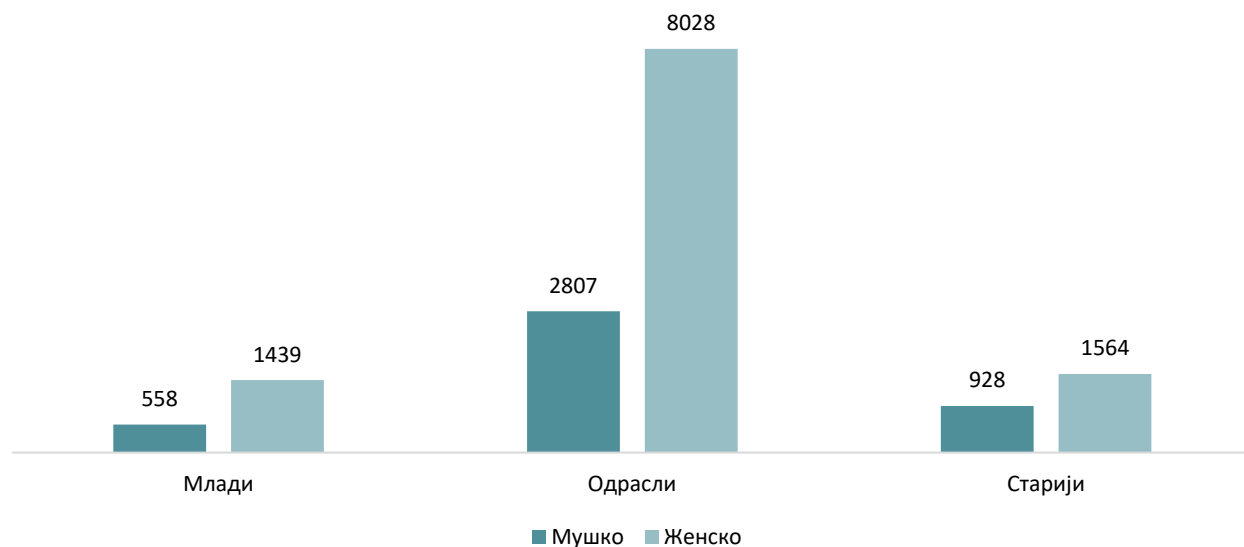
Извор: Извештаји ЦСР

Графикон 4.5 – Пријаве психичког насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР, 2013 – 2022.

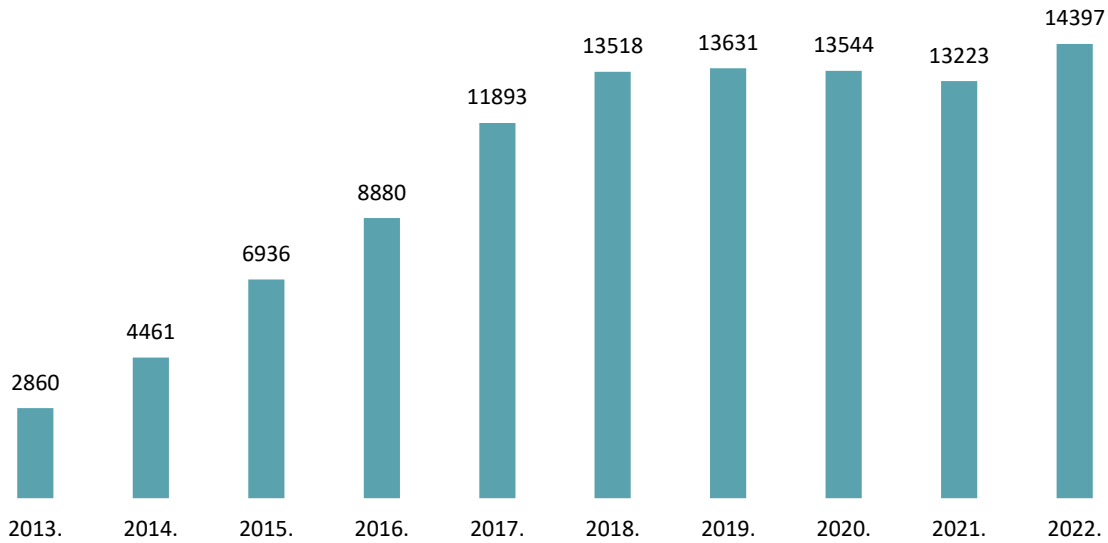
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.6 – Пријаве психичког насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР према старости и брполу, 2022.

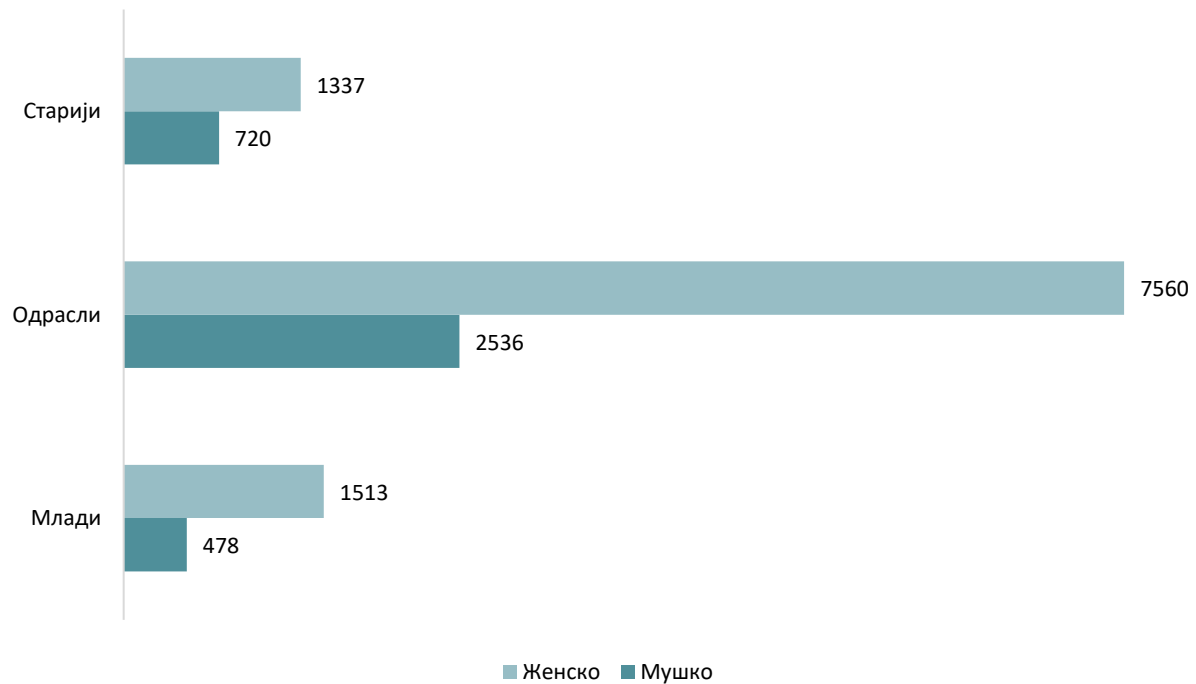
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.7 – Пријаве физичког насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР, 2013 - 2022.

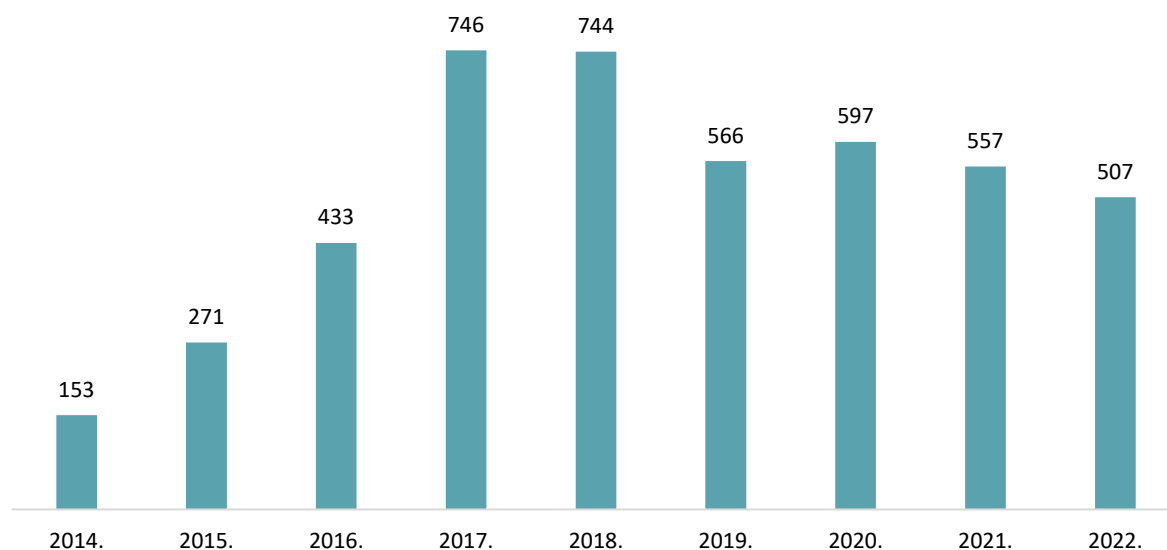
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.8 – Пријаве физичког насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР према старости и полу, 2022.

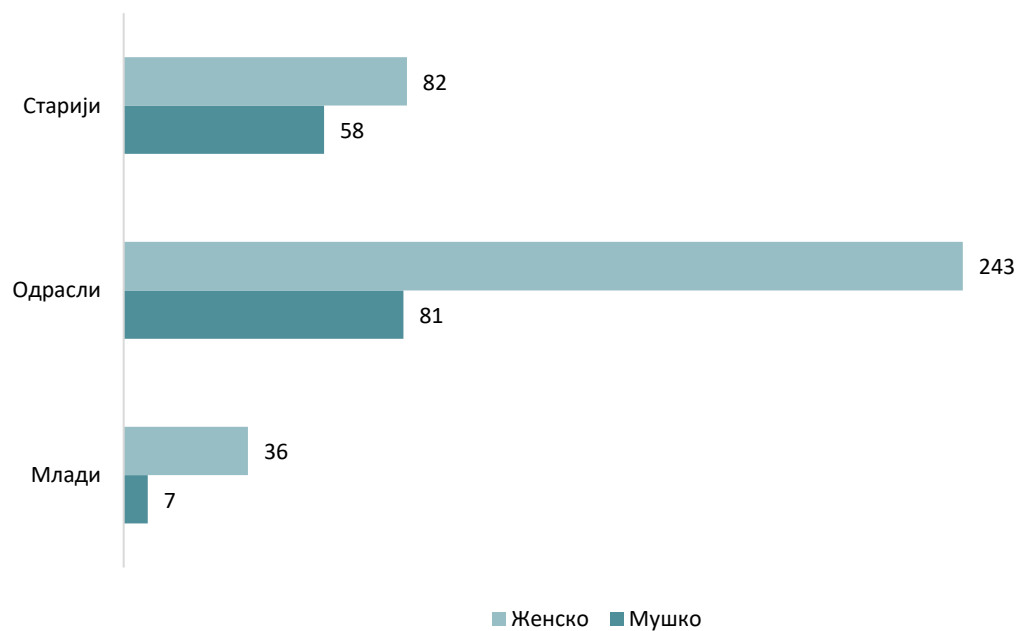
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.9 – Пријаве економског насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР, 2013 - 2022.

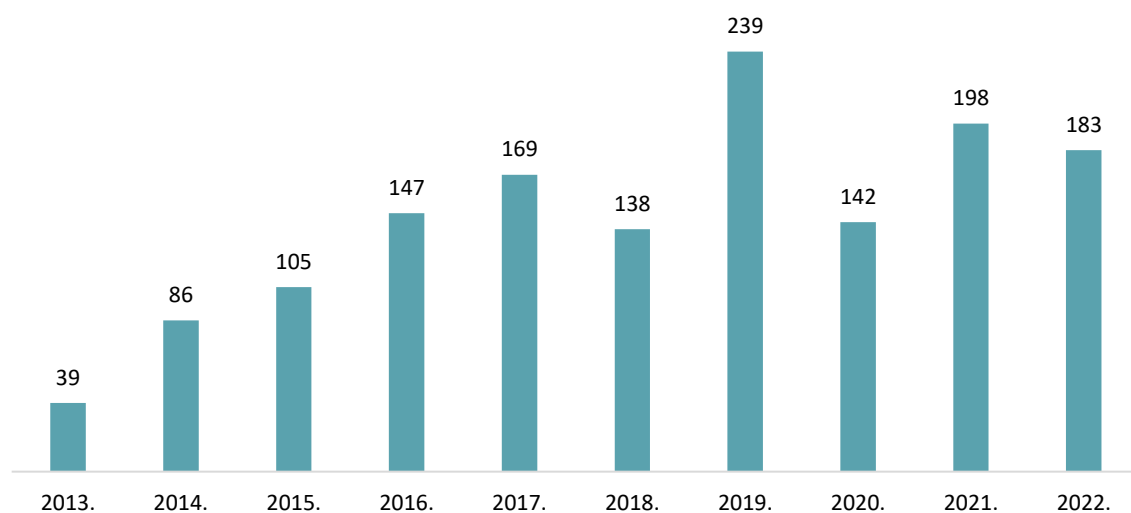
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.10 – Пријаве економског насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР према старости и полу, 2022.

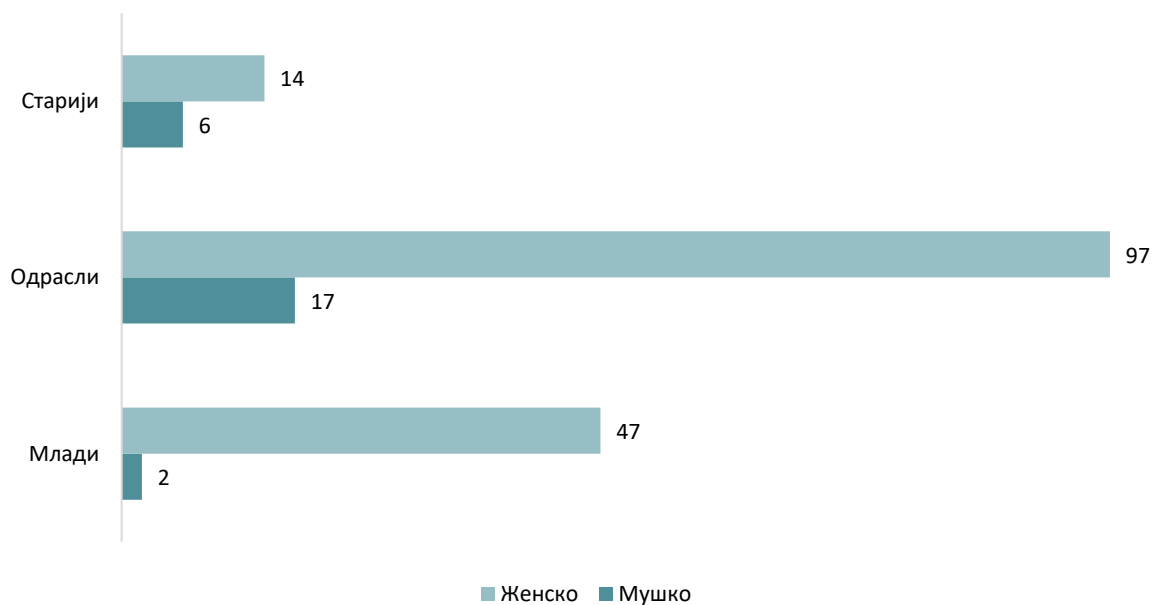
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.11 – Пријаве сексуалног насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР, 2013 – 2022.

Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.12 – Пријаве сексуалног насиља над пунолетним корисницима на евиденцији ЦСР према старости и полу, 2022.

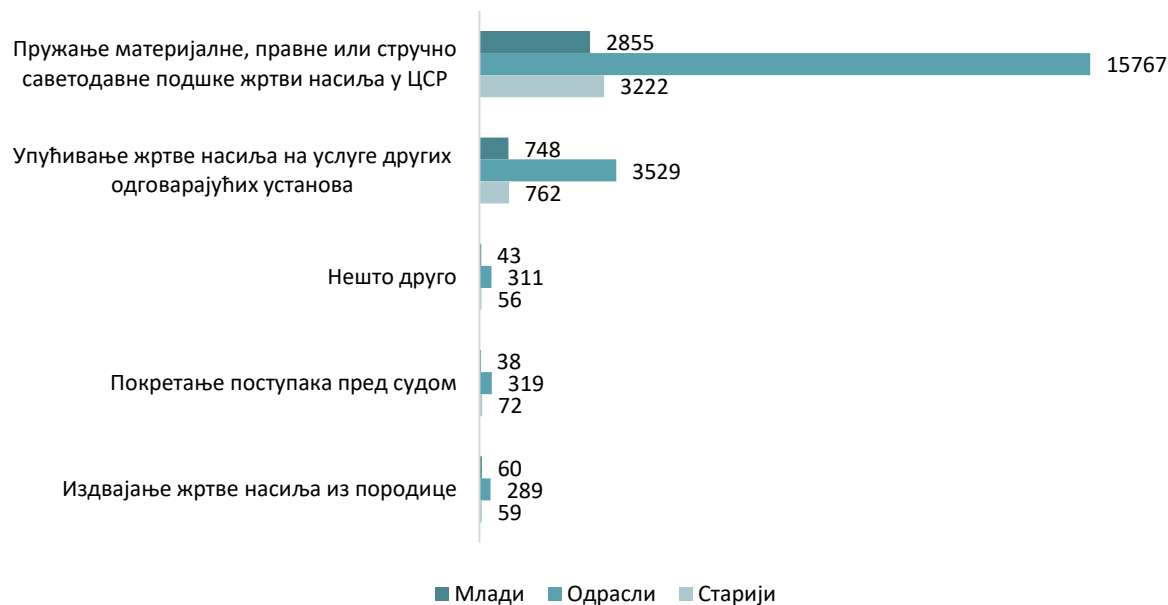
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.13 - Поступци које је ЦСР предузимао у случајевима заштите пунолетних жртава породичног насиља, 2018 – 2022.

Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.14 – Поступци које је ЦСР предузимао у случајевима заштите пунолетних жртава породичног насиља према старости жртве насиља, 2022.

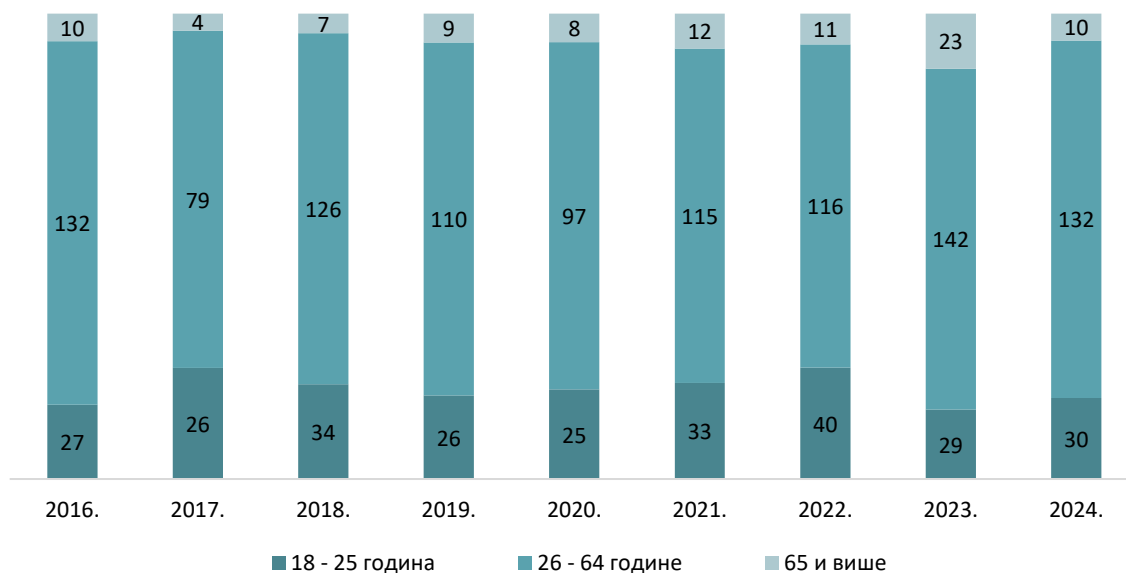
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.15 – Изречене мере заштите од насиља у породици у ЦСР, 2018 - 2022.

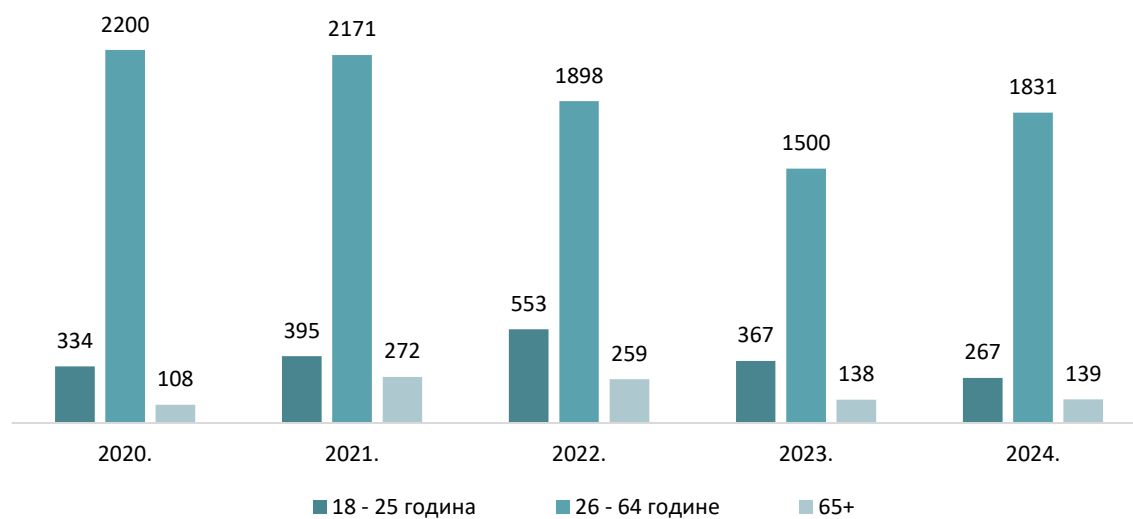
Извор: Извештаји о раду ЦСР

Графикон 4.16 – Корисници услуге прихватилишта за жртве насиља према старости, 2016 - 2024.

Извор: Извештаји ЛПЛУ

Графикон 4.17 – Жене жртве насиља кориснице услуге СОС телефона према старости, 2020 – 2024.

Извор: Извештај ЛПЛУ

5. ЖРТВЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Трговина људима дефинише⁴³ се као врбовање, превозење, пребацивање, скривање и примање лица, путем претње, силе, или других облика принуде, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја, давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у сврху експлоатације. Експлоатација, у најмању руку, укључује, искоришћавање проституције других лица, или друге облике сексуалног искоришћавања, присилан рад или пружање услуга, служење, ропство или праксу сличну ропству, или вађење органа. За трговину људима Кривичним закоником је предвиђена је казна затвора од три до дванаест година^{44 45}. Трговина људима може бити на националном и транс-националном нивоу⁴⁶.

Облици трговине људима⁴⁷:

- Сексуална експлоатација - најчешћи облик, посебно погађа жене и децу. Обухвата проституцију, порнографију и друге облике сексуалног искоришћавања.
- Принудни рад - рад у фабрикама, пољопривреди, грађевинарству или домаћинствима без пристанка, често уз задржавање докумената и претње.
- Ропство и праксе сличне ропству - укључује наследно ропство, принудне бракове, и ситуације у којима особа нема контролу над сопственим животом.
- Принудно просјачење - присилно укључивање у просјачење, често деце, ради профита трговаца људима.
- Трговина органима - присилно узимање органа ради продаје, често уз обману или без пристанка жртве.
- Присилна криминална активност - укључује принуду на крађу, диловање дроге или друге незаконите радње.

Услуге **смештаја у прихваталиште**⁴⁸ пружају се најдуже у трајању до шест месеци младима и одраслима жртвама насиља у породици, злостављања или занемаривања; младим и одраслим жртвама трговине људима; младима који се налазе у скитњи, без пратње и у различитим кризним ситуацијама којима је потребан привремени смештај и процена потреба ради упућивања на коришћење других услуга.

Услуга становања уз подршку је доступна најдуже годину дана жртвама трговине људима са навршених 15 година живота.

⁴³ Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима (2005), Република Србија ратификовала је Конвенцију Савета Европе о борби против трговине људима 2009. године (Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 19/2009).

⁴⁴ Кривични законик РС ("Службени гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019), члан 388, став 1

⁴⁵ У том смислу облици трговине људима су: радна експлоатација, принудни рад, принудни брак, трговина људима ради усвојења, принудно просјачење, принуда на вршење кривичних дела, принудна проституција или неки други облик сексуалне експлоатације; трговина органима, коришћења у оружаним сукобима

⁴⁶ Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала („Међународни уговори“, бр. 6/2001)

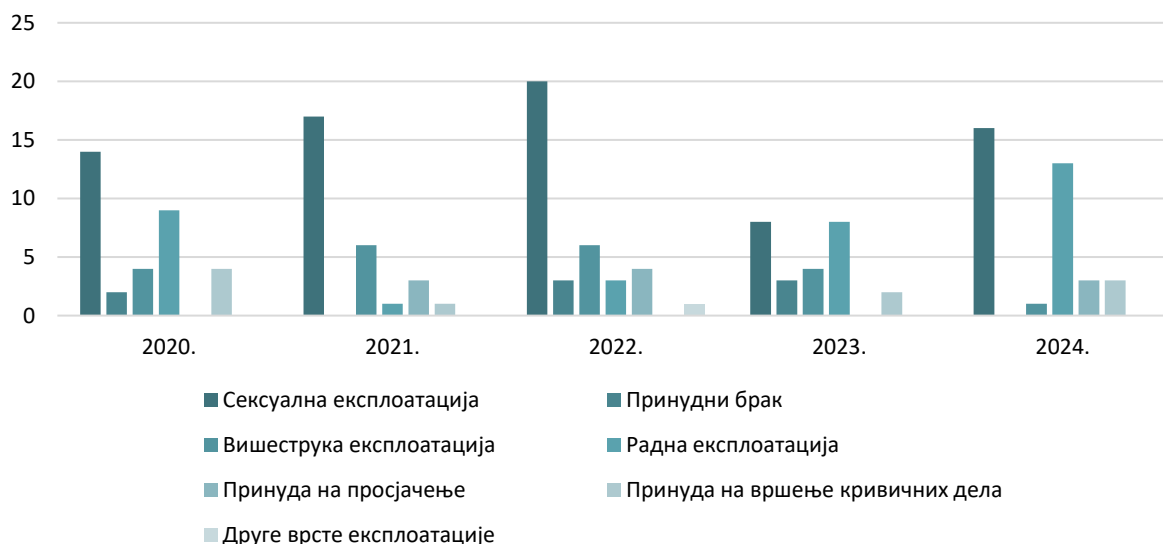
⁴⁷ <https://astra.rs/sta-je-trgovina-ljudima/>

⁴⁸ Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (Службени гласник РС, бр. 42/2013, 89/2018.)

Преглед најважнијих запажања

- У току 2024. године, Центар за заштиту жртава трговине људима добио је 184 нових пријава. Формално је идентификовано 71 жртава, од којих је 51% пунолетних жртава. У односу на 2020. годину број пунолетних жртава трговине људима порастао је за 9,1%.
- Просечна старост идентификованих жртава износи 21,5 година. Просечна старост мушкараца је 22 године, а просечна старост идентификованих жена жртава трговине људима је 18,5 година.
У односу на пол, у укупном броју пунолетних жртава трговине људима доминирају особе женског пола са уделом од 69%. Жене су најчешће жртве сексуалне експлоатације, али су погођене и свим другим облицима трговине људима док су мушкарци углавном експлоатисани радно, кроз принуду на просјачење или на вршење кривичних дела.
- У односу на врсту експлоатације доминирају сексуална експлоатација са уделом од 44,4% радна експлоатација са 36,1%. и принуда на просјачење и вршење кривичних дела заступљене су са истим са уделом од 8,3% у укупном броју пунолетних жртава (Графикон 5.1).
- Од укупног броја пунолетних жртава трговине људима 58,3% су жртве у оквиру Републике Србије- национална експлоатација, док је 41,7% су жртве страни држављани - транснационална експлоатација.
- У току 2024. године седам пунолетних особа женског пола жртава трговине људима су користиле услугу становања уз подршку, док је услугу прихватилишта за жртве трговине људима користило 8 пунолетних жртава.

Графикон 5.1 - Формално идентификоване пунолетне жртве трговине људима према врсти експлоатације, 2024.

Извор: Статистички извештај ЦЗЗЖТЉ за 2024. годину

6. КОРИСНИЦИ БЕЗ УСЛОВА ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ И ОДГОВАРАЈУЋЕГ ПОРОДИЧНОГ СТАРАЊА

Корисници без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања су пунолетне особе угрожене ризицима услед старости, породичних и животних околности којима је неопходна друштвена помоћ и подршка: млади у процесу осамостаљивања, особе које се суочавају са тешкоћама услед зависности од алкохола и дрога, бескућници, страни држављани и лица без држављанства у потреби за социјалном заштитом и старији од 65 година који имају потребе за домским смештајем.

Систем социјалне заштите овој категорији корисника обезбеђује следећа права, мере и услуге:

Услуга смештаја у:

- сродничку, хранитељску и другу породицу за одрасле и старије (породични смештај);
- дом за смештај корисника, укључујући мале домске заједнице (домски смештај)
- прихватилиште;
- друге врсте смештаја, у складу са законом⁴⁹.

Породичним смештајем се младима до завршетка редовног школовања инавршене 26. године живота обезбеђује нега, заштита и услови за оптималан развој у породичном окружењу, док се одраслим и старијим особама омогућава одржавање или побољшање квалитета живота⁵⁰.

Услуге **домског смештаја** може пружати установа социјалне заштите или пружалац услуга социјалне заштите који је добио лиценцу за пружање услуга. Услуге домског смештаја пружају се младим, одраслим и старијим лицима која услед ограничених способности не могу да живе самостално, без целодневне подршке, неге или надзора⁵¹.

Услуга смештаја у прихватилиште за младе, одрасле и старије усмерена је на успостављање осећања сигурности као основе за даљи напредак и оснаживање корисника, ради подизања њихове способности за безбедан живот и укључивање у заједницу⁵². Услуге смештаја у прихватилиште пружају се најдуже до шест месеци.⁵³

Дневне услуге у заједници су услуге које подржавају боравак корисника у породици и непосредном окружењу:

Услуга помоћ у кући доступна је младима, одраслима и старијима који имају ограничења физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора, при чему је породична подршка недовољна или није расположива⁵⁴.

⁴⁹ Члан 47. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁵⁰ Члан 48. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁵¹ Члан 23. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

⁵² Члан 26. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

⁵³ Члан 25. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

⁵⁴ Члан 73. и 74. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

Услуга становања уз подршку доступна је најдуже две године: лицима узраста између 15 и 26 године које по престанку смештаја у установи социјалне заштите не могу или не желе да се врате или да живе у биолошким или сродничким породицама, нити су у могућности да започну самосталан живот као алтернатива смештају ради оспособљавања за самосталан живот и лицима леченим од зависности од алкохола или психо-активних супстанци, старијим од 18 година⁵⁵.

Услуге дневног борава доступне су одраслим и старим лицима којима је потребна дневна нега и надзор⁵⁶.

Преглед најважнијих запажања:

- На дан 31.12.2024. године укупан број корисника на смештају у установама социјалне заштите износио је 23.452, а удео пунолетних корисника износи 97,3%, односно 22.830. Настављен је тренд раста броја пунолетних корисника смештаја који је у десетогодишњем периоду повећан за 56%. Удео старијих корисника је 70,7%, одраслих 24,8%, младих 1,9%, а док је деце 2,7% (Графикон 6.1).
- Од укупног броја пунолетних корисника који се налазе на смештају у установама социјалне заштите 17.492 односно 76,6% корисника смештено је у установе за смештај одраслих и старијих док је у установе за смештај особа са инвалидитетом смештено 3.982 корисника односно 17,4%. Број пунолетних корисника који се налазе на смештају у установама за смештај деце и младих износи 1.356 и у укупном броју пунолетних на смештају учествује са уделом од 5,9%. Од укупног броја пунолетних који су смештени у установе за децу, 90,9% корисника смештено је у установе за децу са сметњама у развоју. Њихов број у овим установама се одржава на петогодишњем нивоу (Графикон 6.2).
- Од укупног броја смештених у установама за одрасле и старије у 2024. години, 8.295 корисника смештено је у јавном, а 9.197 у општем сектору⁵⁷. У односу на 2020. годину број корисника у јавном сектору повећан је за 24,2%, док је у општем сектору повећан за 42,5%. Доминирају корисници старости преко 80 година са 44,8% у јавном и 59,3% у општем сектору (Графикон 6.3).
- У односу на дужину борава, највећи број корисника у установама за одрасле и старије у 2024. години борави до годину дана и то 46,2% у установама општег сектора и 26,1% у установама јавног сектора (Графикон 6.4). У односу на разлоге прекида смештаја доминира прикид због смрти корисника као најчешћи разлог за прекид у оба сектора и то: у јавном сектору са 85,2%, у општем са 67% (Графикон 6.5).
- У полној структури у оба сектора у 2024. години доминирају жене са 58,3% у јавном

⁵⁵ Члан 89. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

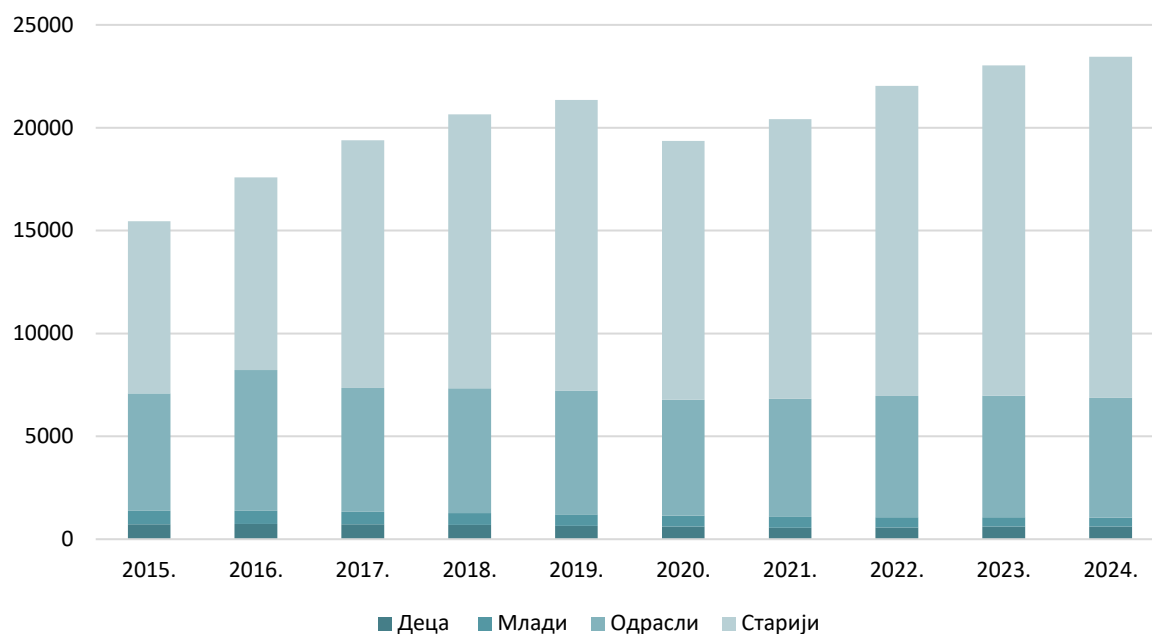
⁵⁶ Члан 68. и 69. Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

⁵⁷ Сектор је класификован на две групе, јавни и општи. Јавни сектор подразумева пружаоце чије је оснивач република, покрајина и јединица локалне самоуправе, а општи сектор све остале осниваче.

и 76% у општем сектору (Графикон 6.6).

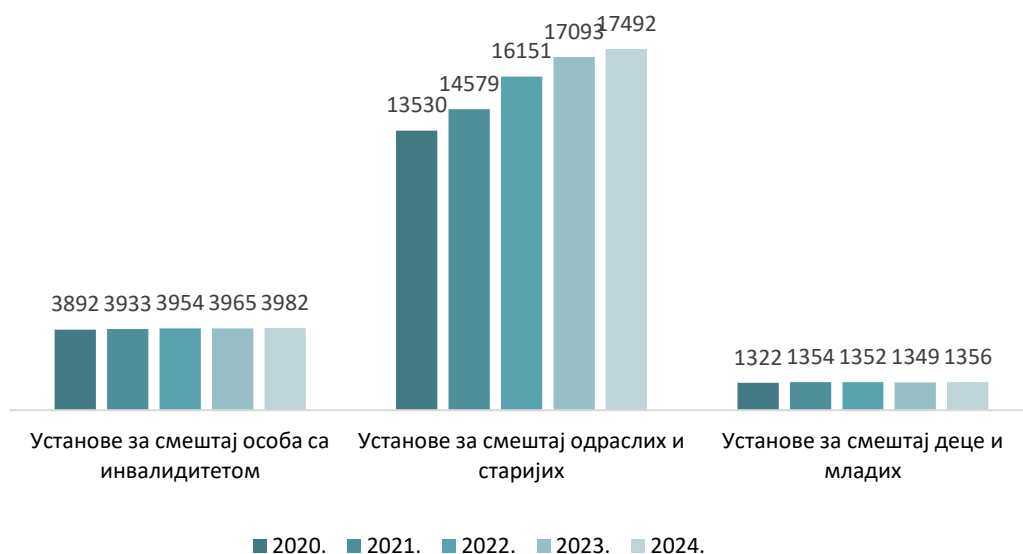
- Најчешћи разлог смештаја у установама за одрасле и старије у 2024. години је одсуство подршке и помоћи породице, односно адекватног породичног старања са 37,8% у јавном и 49,9% у општем сектору. У односу на социо-економску структуру корисника смештаја материјално угрожени корисници смештају се већином у домове из јавног сектора (са уделом од 10,7% у односу на осталеразлоге), за разлику од општег сектора где је материјална угроженост корисника разлог смештаја у само 0,3% случајева (Графикон 6.7).
- Услуга Становање уз подршку за младе који се осамостаљују је дуги низ година најмање развијена услуга у систему социјалне заштите. У периоду 2018-2021 услугу је пружало два лиценцирана пружаоца да би се тај број у периоду 2022-2023 смањио на једног пружаоца. У 2024. години нема лиценцираних пружалаца ове услуге иако је један пружалац у поступку релиценцирања. Број корисника ове услуге у периоду 2018-2023 кретао се од једног до три корисника.
- Укупан број пунолетних корисника без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања који су користили услугу прихватилишта за одрасле и старије у 2023. години је 474, што је смањење од 6,5% у односу на 2023. годину (Графикон 6.8). У полној структури доминирају мушкарци са 63,9%.
- Услугу помоћ у кући је у 2024. години користило укупно 15.904 пунолетних корисника, што је на нивоу 2023. године (Графикон 6.9). Удео корисника са инвалидитетом износио је 71,9%, а 28,1% корисници којима је потребна додатна подршка у активностима дневног живота, неге и надзора у домаћинству којем живе.
- Услуга дневног борава за одрасла и старија лица којима је потребан дневна нега и надзор први пут је лиценцирана 2020. године и до 2024. године услугу је пружао само један пружалац. Услуга је усмерена на подршку корисницима који се налазе у потреби за палијативним збрињавањем, а код којих је функционалност у погледу покретљивости очувана. У периоду 2020-2024. године број корисника кретао се од пет до једанаест. Развој ове услуге у многоме би допринео превенцији смештаја одраслих особа којима је потребна дневна нега и надзор, а о којим у току дана нема ко да брине.

Графикон 6.1 – Корисници на смештају у установама социјалне заштите, 2015 - 2024.

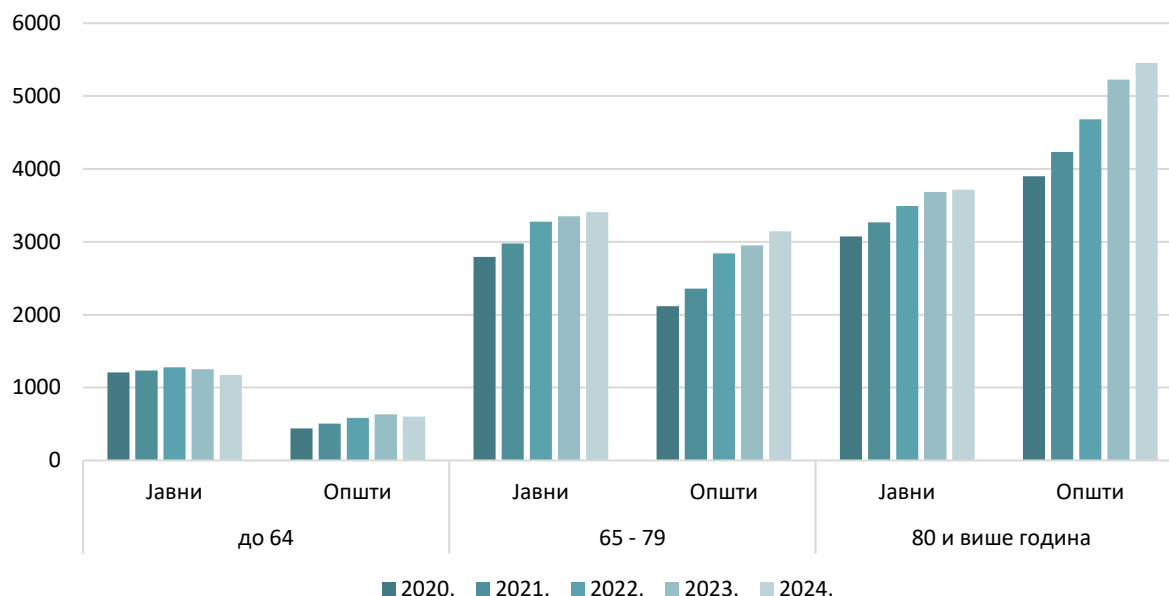
Извор: Извештаји установа за смештај у систему социјалне заштите

Графикон 6.2 – Пунолетни корисници на смештају у установама социјалне заштите, 2020 - 2024.

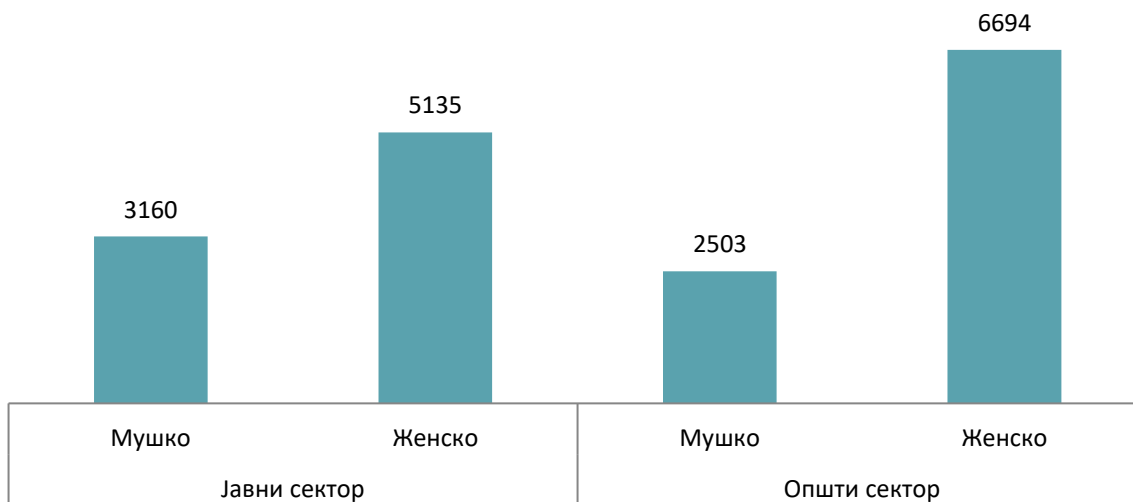
Извор: Извештаји установа за смештај у систему социјалне заштите

Графикон 6.3 – Одрасли и старији без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања на смештају у установама за старије према старости, 2020 - 2024.

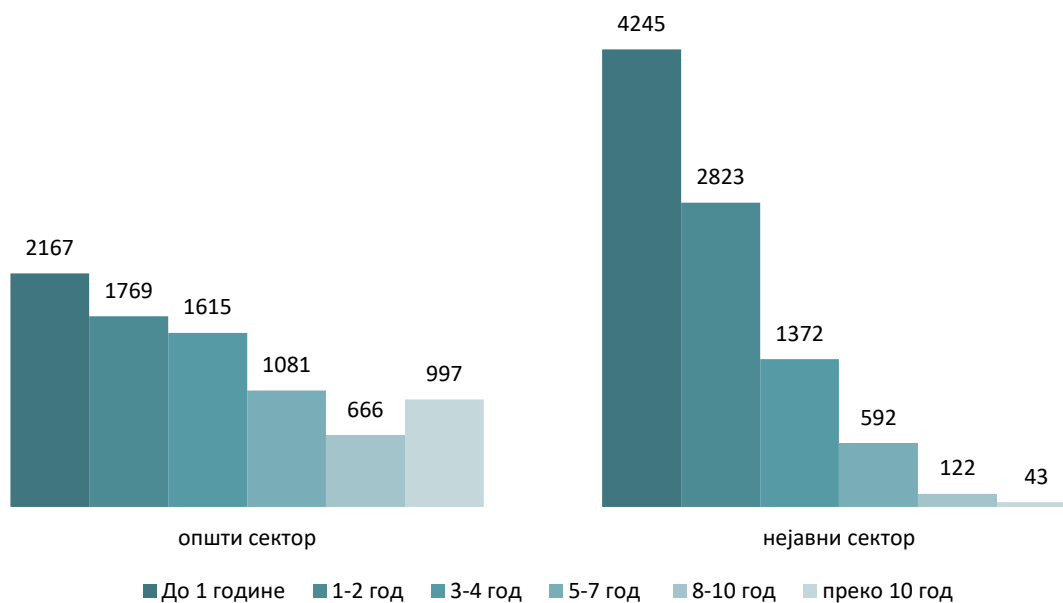
Извор: Извештаји установа за одрасле и старије из јавног и општег сектора

Графикон 6.4 – Одрасли и старији без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања на смештају у установама за старије према полу, 2024.

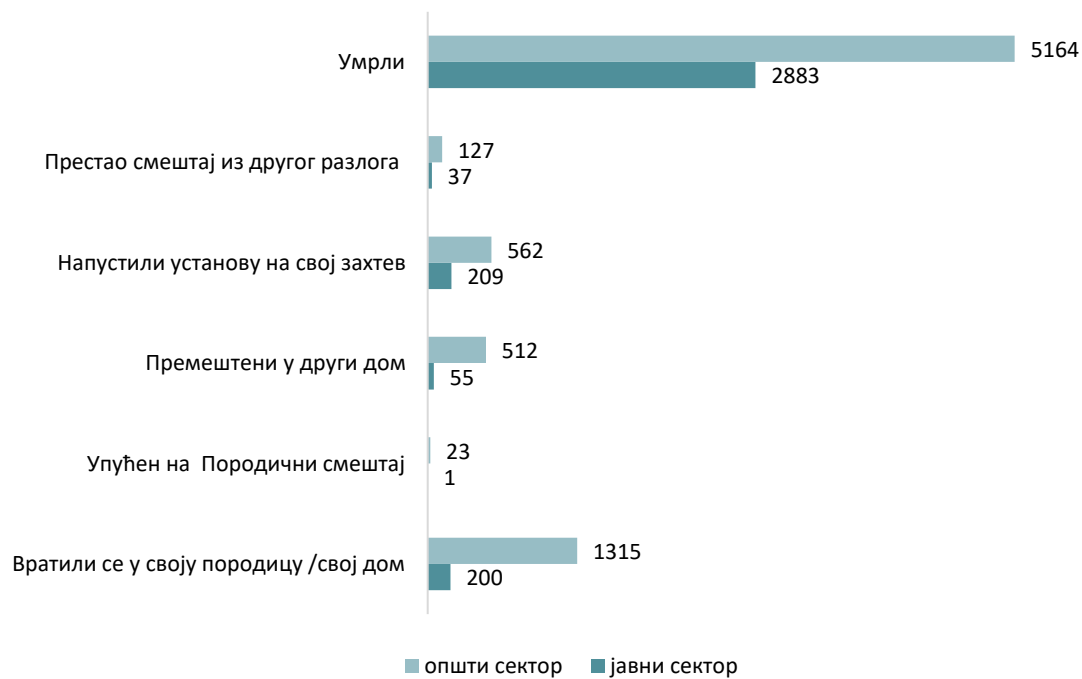
Извор: Извештаји установа за одрасле и старије из јавног и општег сектор

Графикон 6.5 - Корисници домског смештаја према дужини боравка у дому и старости

Извор: Извештаји установа за одрасле и старије из јавног и општег сектор

Графикон 6.6 - Корисници домског смештаја према дужини боравка у дому и старости

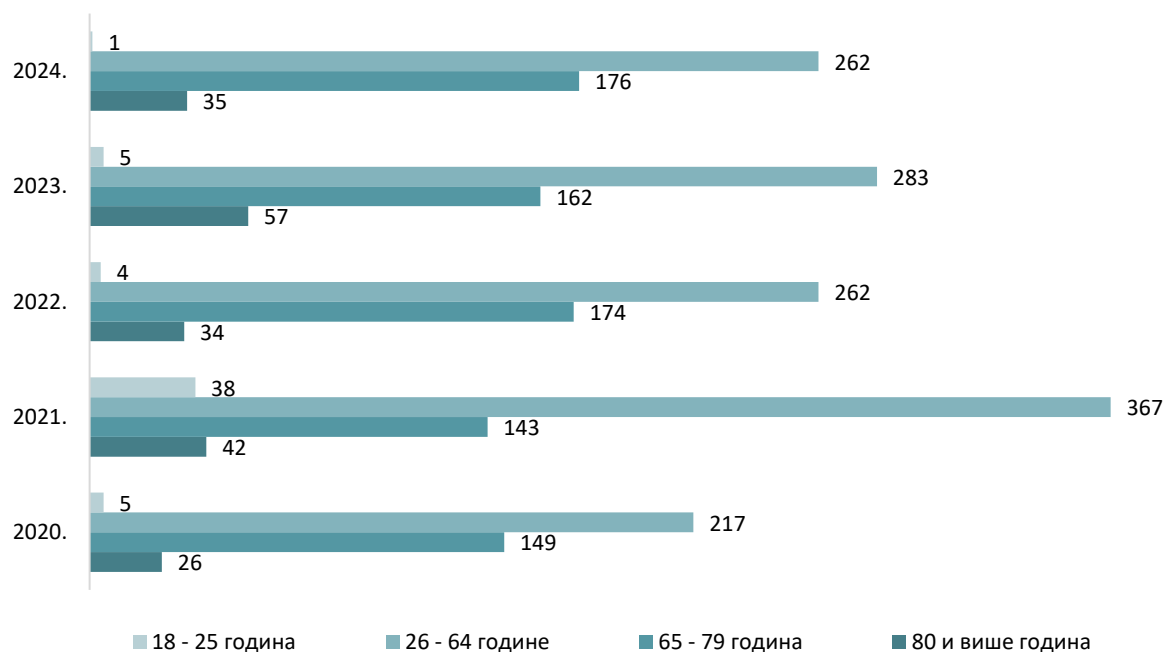
Извор: Извештаји установа за одрасле и старије из јавног и општег сектор

Графикон 6.7 – Корисници без услова за самосталан живот на смештају у установама за старије према породичном статусу пре смештаја у дом, 31.12.2024. (%)

Извор: Извештаји установа за одрасле и старије из јавног и општег сектора

Графикон 6.8 – Пунолетни корисници услуге прихватилиште за одрасле и старије, 2020 - 2024.

Извор: Извештаји ЛПЛУ

Графикон 6.9 – Пунолетне особе без услова за самосталан живот и одговарајућег породичног старања корисници услуге помоћ у кући, 2020 – 2024.

Извор: Извештаји ЛПЛУ